

XXIV. ÉVFOLYAM 8. SZÁM 2014.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK ÉS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE - KÓTA LAPJA

OSZTÁLYÉNEKLÉSI FESZTIVÁL PÉCSETT

A választék sokszínűsége (Törtely Zsuzsa)	3-4. oldal
Osztályéneklési Fesztivál Pécssett (Nagy Ernő)	4-5. oldal
www.kodaly.hnu.edu (Hartyányi Judit)	5-6. oldal
Miért fontos a kórusének? Egy olyan oldalról megközelítve, ahonnan még nem gondoltunk rá... (Nagyné Árgány Brigitta) ..	7-8. oldal
Könyvajánló: "A szívrepesőtől a transzcendensig" . Hollós Máté zenei írása (Kovács Mária)	8. oldal
Vándor műhely 2014 (Dr. Kelecsényi László)	9. oldal
Ösbemutató a Budai Ciszterci Szent Imre templomban (Rápl Györgyi)	9. oldal
NépZeneSzó	
Mi lesz veled Zoboralja? (Dr. Gerzanics Magdolna)	10-12. oldal
Könyvajánló	
Számkerő életmű értékeink védelmében - Üvegszilánkok között c. Szabó Csaba emlékkönyv (Angi István)	12-15. oldal
"Varsó Énekel" Nemzetközi Kórusfesztivál (Veréb József)	15-16. oldal
"Barátság és muzsika Olaszországban" (Sziklai Sára Bíbor)	17. oldal
Egy kortalan zeneszerző - Laczó Zoltán Vince ötven éves (Károly Márton)	18-19. oldal
Egy kis technika... 106. (Dr. Bruckner Adrienne)	19. oldal

Hátlap: *Keszthelyi Dalünnep Amatőr Kórusok Fesztiválja 2015*

ÁTADTÁK A NEMZET MŰVÉSZE DÍJAKAT

Hétfő délelőtt a Pesti Vigadó Dísztermében átadták a **Nemzet Művésze** díjakat. Az elismerést a magyar művészeti élet kimagasló teljesítményt nyújtó képviselőinek személyes megbecsülése, illetve méltó életkörülményeinek biztosítása céljából alapította az Országgyűlés. *Balog Zoltán*, az emberi erőforrások minisztere és *Fekete György*, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke hétfőn hatvankilenc művésznek adta át a kitüntetést.

Balog Zoltán köszöntőjében hangsúlyozta, a gazdaság csak akkor lehet sikeres, ha kulturális gazdagságra építjük, a legnagyobb kincs pedig az emberi erőforrás. „*A díjazottak tiszta, ikonikus nagyságok, akiknek tevékenysége, életműve előtt pályatársak és a közönség egyaránt elismeréssel adózik – mondta a miniszter. – A nemzet művészei olyan alkotó emberek, akik mögött évtizedek tanítói munkája áll. Közös érdekünk, hogy ezeket a művészeket életük végéig hozzásegítsük az alkotás szabadságához a díjhoz járó életjáradékkal. Minket is minősít, hogy képesek vagyunk-e megbecsülni értékeinket.*”

Kitüntetettjeinknek sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget és sok sikert kívánunk! Isten éltesse Mindnyájukat!

Népművészet kategóriában:

Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós
Kallós Zoltán néprajztudós
Sebő Ferenc népzene kutató, népzeneész

Zeneművészet kategóriában:

Balassa Sándor zeneszerző
Dubrovay László zeneszerző
Kocsár Miklós zeneszerző
Párkai István karnagy
Perényi Miklós gordonkaművész
Sánta Ferenc hegedűművész
Szabó Dénes karnagy
Szakcsi Lakatos Béla zongoraművész, zeneszerző
Szőnyi Erzsébet zeneszerző
Vásáry Tamás zongoraművész, karmester

A VÁLASZTÉK SOKSZÍNŰSÉGE

Szemezgetés a pécsi októberi kórushangversenyek közül.

Pécs városa színes kulturális kínálatot nyújt a zeneszerető pécsi polgárainak, különös tekintettel a kórusmuzsika rajongóinak. Idén októberben egymást érték a kórushangversenyek, nem egyszer akár egy időben is. E sorok írója három különböző rendezvényről szeretne beszámolni, amelyek a város különböző pontjain zajlottak le, de közös mindegyikben az értékes muzsika iránti elkötelezettség, a maximális szakmai felkészültség.

„A népdal a magyar lélek székely kapuja”

– ezzel a mottóval hirdetett dalfesztivált Pécs város Meszesi városrészében a MIOK Hátrányos Helyzetű Emberekért Alapítvány október 4-én délután. A Kodály Gimnázium aulájában első alkalommal megrendezett hangversenyt dr. Hoppál Péter államtitkár, a városrész országgyűlési képviselője nyitotta meg. Beköszöntőjében – egyebek között – azt a reményét fejezte ki, hogy a most elindított programnak a jövőben lesz folytatása.

A hangversenyen a Kárpát-medence népdalai változatos összeállításban tárultak a szépszájú közönség elé. Elsőként Galga-menti népdalokat hallottunk a Baranya Megyei **Mozgáskorlátozottak Kórusa** előadásában *Kunváriné Okos Ilona* vezetésével, szólók és az együttes váltogatásával. A nagykozári **Lila Akác Népdalkör** a születéstől a halálig címmel válogatta műsorába a népdalokat, sokszor humorral és prózával fűszerezvén azt *Vidák Gyuláné* karnagy irányításával. Galga-menti és sárközi népdalokat énekelt a *Radnóti Adél* által vezetett **Baranya Bokréta Népdalkör**, amely szintén a hagyományörzést állítja működése középpontjába. A kozármislenyi **Cantica Nova Kórus** *Paczáriné Ott Ilona* irányításával ezúttal klasszikus kórusműveket, többek között Mozart, Dvorák darabjait szólaltatta meg.

Négy éve alakult a pécsi **Pákolitz Kamarakórus**, amelynek vezetője *Studer Zsóka*. Ő az elmúlt évben megnyerte a Határokon Átívelők Ki Mit Tud versenyt szóló-ének kategóriában. A dalfesztiválon az általa vezetett dalosok egyebek mellett Várnai Ferenc gyűjtéséből származó bukovinai székely népdalcsoportot és glóriás dallamokat is énekelték. A pécs-vasasi **Berze-Nagy János Népdalkör** magyar népdalcsoport előadásával vívta ki a hallgatóság elismerését *Mesterné Strausz Emőke* irányításával. Szemet gyönyörködtető horvát népviseletben állt a közönség elé a pogányi **Menyecskékórus**, *Székelyné Orovicza Erzsébet* vezetésével, akik horvát népdalokat énekelték. Ezt követően a pécsi **Búzavirág Népdalkör** baranyai népdalokból válogatott műsorát szólaltatta meg *Kunváriné Okos Ilona* irányításával, változatos összeállításban. Végezetül a **Hirdi Énekegyüttes** az előző fellépőktől eltérően nótákat, operett slágereket, nosztalgia egyveleget mutatott be *Szondi Józsefné* vezényletével.

Az idén megálmodott és megvalósult remek hangulatú dalfesztivál után a szervezők szándéka a jövőre nézve az, hogy évről évre szereplési lehetőséget nyújtsanak majd a kevésbé ismert, Pécs környéki kistélepüléseken működő népdalköröknek, énekkaroknak. Céljuk, hogy a megyeszékhely hallgatósága minél szélesebb körben megismerje tevékenységüket.

„Áldjanak az égiek...”

A házigazda pécsi **Szeráfi Kórus** a pécsi Ferences-templomba 2014. október 11-én invitálta hangversenyre szépszájú hallgató-

ságát, ahol vendégként testvérkórusa, a **Kolozsvári Lyceum Kamarakórus** énekelt. A két énekbarátság több éves múltra tekinthet vissza. A pécsiek 2011-ben vendégeskedtek először Kolozsvárt, idén pedig az erdélyi dalosok élvezhették a Szeráfi Kórus vendégszeretétét.

„Áldjanak az égiek, fény kíséren és szeretet, bármerre jársz.” – csendült föl az ének a vendéglátó pécsiek ajkán. A *Nagy Ernő* karnagy vezette, fiatalokból álló kórus a tőlük megszokott igényesség-

gel, rezdülésekkel, árnyalt érzékenységgel – ezúttal kicsit talán megszokott létszámukban kevesebben – mutatták be műsorukat.

Thomas Bateson reneszánsz szerző *Your Sining Eyes* c. madrigálja után Gibbons: *Jesu benignissime* (Ó, kegyes Jézus, a tiszta szeretet forrása) c. művét a kórus tagja, *Fazekasné Takács Eszter* vezényelte. Ezt követte Guerrero imádsága az *Ave Mária* c. műve *Jáger László* – ugyancsak kórustag – irányításával. Ezt a gyönyörű motettát a *Mária Rádió I. Kórus*-versenyére tanulta meg az együttes még 2013-ban, és azóta is az egyik legkedveltebb műsorszám. Igényes műsoruk következő számaként ismét egy *Mária* ének csendült föl: *Arcadelt: Ave Mária* c. műve *Wéber Lilla* vezényletével. A kórus műsorát *Halmos László*: *Hogyha az Úr nem építi a házat* kezdetű zsoltára zárta. A 127. zsoltárt *Sík Sándor* fordította. Ezt a művet *Nagy Ernő* karnagy vezényelte.

A második rész átvezetéseként *Telemann: Eszdúr fantázia* c. művét hegedűn *Bognár Fanni*, a *Liszt Ferenc Zeneiskola* növendéke szólaltatta meg.

Ezután az öt éve alakult, vendég **Kolozsvári Lyceum Kamarakórus** következett *Halmos Katalin* karnagy vezetésével. Repertoárjuk felöleli a kórusirodalom nagy korszakait, a reneszánsztól

napjainkig. Az első műsorblokkban reneszánsz gyöngyszemekből válogattak. Palesztrina: Száll, zeng a dal, Croce: Cantate Domino, Victoria: Ave Maria, valamint ugyancsak Victoria: Kyrie és Gloria a Missa O Magnum Mysterium c. miséjéből betekintést nyertünk a fiatal dalosok kiegyenlített hangzásából, szívből jövő átélt művészi megformálásába. Műsoruk következő részében J. S. Bach cisz-moll preludiumát ogonán Császárné dr. Mucsi Brigitta adta elő. A kórus a folytatásban, a barokk-csokorban Caccini, Monteverdi és Giordani 1-1-opusát énekelte. *Ledán Imola* pedig egy kalotaszegi népballada remek előadásával örvendeztette meg a lelkes hallgatóságot.

A **Lyceum Kórus Nőikara** Kodály: Zöld erdőben és János köszöntő c. művével kedveskedett a szép számú közönségnek.

A szívet-lelket melengető koncertet két összkari szám zárta: Josquin des Pres: Ave vera virginitas c. művét Halmos Katalin, Viadana: Exsultate justi c. kórusát Nagy Ernő vezényelte.

Az 1956-os forradalom tiszteletére

A Pécs-Baranyai Kórus- és Zenekari Szövetség, valamint a Baranya Megyei Kodály Társaság hagyó-

mányosan ünnepi hangversenyt szervezett az 1956-os forradalomra emlékezve október 21-én este.

A **pécsi Testvérvárosok terei Általános Iskola Kicsinyek Kórusa** műsorával vette kezdetét a koncert. „Eljöttünk mind, zengjen az ének” c. kánont és Mary Lynn Lightfoot: Dona nobis pacem c. művét a tőlük megszokott puha, tiszta hangzással mutatták be dr. Szécsényi Lászlóné karnagy vezetésével. Ezt követően dr. Font Márta egyetemi tanár méltatta az 1956-os forradalom jelentőségét.

A **Kodály Zoltán Gimnázium Bartók Béla Leánykara Rózsa Bernadett** karnagy irányításával Halmos László: Jubilate Deo, Bartók: Ne hagyj itt és Kocsár Miklós: Sub tuum presidium c. művét énekelte igényesen, érzékenyen, átélten.

Horváth Laura, aki a Kodály Gimnázium diákja, több alkalommal nyert már díjat népdalversenyeken. Most is egy szép csokorral színesítette a koncertet.

A pécsi **Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola** fuvolásai, *Szeléndi Zsuzsanna, Czopf Ágnes és Bélavári Boglárka* Boismortier d-moll szonátáját játszották a hallgatóság nagy örömeire.

A **Komlói Munkaskórus** Hassler: Cantate Domino c. művével indította műsorát, ezt követően Arcadelt: Ave Maria, majd ezután egy tradicionális Ír ima következett, végül pedig Buxtehude: Lauda Sion c. műve zárta szép műsorukat. Az énekkar arányos, szép hangzásával, *Kunváriné Okos Ilona* karnagy vezényletével méltán vívta ki a közönség elismerését.

A **Szent Mór Iskolaközpont Vegyeskara** lépett pódiumra, amely idén a Keszthelyi Helikonon is az egyik legnívósabb kórusnak bizonyult. Victoria: O Magnum Mysterium, Lotti: Crucifixus és Mendelssohn: Paulus c. oratóriumából a *Wisset ihr nicht...* kezdetű tételt adták elő. Szólót énekel *Dergez Domonkos*. Az együtttest *Stauróczy Balázs* vezette, és a siker ezúttal sem maradt el. Finoman árnyalt hangzásukkal, magával ragadó kisugárzásukkal sokáig emlékezni fogunk rájuk.

A hangversenyt az összkar előadásában John Rutter: The Lord Bless You and Keep You c. műve zárta *Stauróczy Balázs* karnagy irányításával. A közönség szünni nem akaró tapssal fejezte ki háláját az ünnep méltó megkoronázása alkalmából.

Törtély Zsuzsa

OSZTÁLYÉNEKLÉSI FESZTIVÁL PÉCSETT

Október 18-án rendezték a pécsi Cisztreci Rend Nagy Lajos Gimnáziumában az iskola hagyományos osztályéneklési fesztiválját, immáron XIV. alkalommal.

Csak az elragadtatás hangján tudok szólni erről a közösségformáló rendezvényről, amelynek bölcsőringatásakor magam is jelen voltam. A 6-évfolyamos iskola valamennyi osztálya részt vett a fesztiválon, ami azért is csoda, mert mindössze másfél hónap alatt készültek fel a csoportok, néhány kivétellel teljes létszámmal. Akik nem tudtak jelen lenni, más tanulmányi, illetve sportversenyen képviselték az iskolát.

22 osztály, több száz diák tette ezt a napot ünnepéssé. Tudjuk, ez a szombat munkanap volt az országban, s hogy a Nagy Lajos Gimnáziumban nem tanítottak, hanem énekeltek, az iskola vezetőségének és a tantestületnek köszönhető. Rosszul mondtam. Volt tanítás. De dallal, énekléssel, muzsikálással. Vannak még csodák? Igen, vannak, ahogyan Cegléden, Budapest néhány iskolájában, Komlón, Pécssett

ez évről évre megismétlődik. Bizonyára más helyeken is.

A tanári kar – mint ahogyan ezt megszoktuk -

kezdte a hangversenyt, ők is a kiírásnak megfelelően – népdalcsokrot, kánont és egy szabadon választott dalt adtak elő. Természetesen nem hiányoztak a hangszerek sem. Volt, aki gitározott, bögözött, furulyázott, tekerőn játszott, brácsázott, hegedült. És természetesen osztályfőnökként is ott énekeltek a diákjaikkal. Micsoda nevelőerő van ebben! Óriási!

Valamennyi osztálytól igen változatos műsorokat hallhattunk. Szépek voltak a népdalcsokrok, csak néhol hallottunk úgynevezett tandalokat, de elhangzott többek között erdélyi, felvidéki, szatmári, mohácsi csokor is. Ahol lehetett, népi hangszeres kísérettel, szólóénekekkel, tánccal, koreográfiával fűszerezve. A klasszikus kánonok nehezebb feladat elé állították az osztályokat, de kivétel nélkül megbirkóztak a diákok a többszólamúsággal. Elhangzottak 3-4, de 5-szólamú kánonok is. Még annak idején hallottam boldog emlékezetű kollégámtól, *Ugrin Gábortól*, hogy ahol délelőtt is énekelnek az órákon, ott a kórus is jól szól. A Nagy Lajosban sokszínű zenei képzés folyik, bár nem ez az iskola profilja. Az **Orff Zenekart** még *Ivasivka Mátyás* tanár úr alapította, sajátos hangzásvilágával vonzza maga köré a diákokat, *Havasi Gábor* irányításával kiválóan működik a már országos hírnévnek örvendő **Laudate Énekkar**, *Bergics Lajos* irányításával a **Zengető Együttes**, *Várszegi Csaba* vezetésével pedig a **Magura Táncegyüttes**. Az énekes és a hangszeres képzés így találkozik a mozgáskultúrával. Mindhárom jelen van ebben az iskolában.

A mai dal kategóriában mindenki kedve szerint énekelhetett közkedvelt slágert, filmzenét. Öröm volt ezeket is hallgatni. Igényes válogatások voltak, és ami külön dicséretes, hogy zömmel a legszebb „klasszikus” magyar énekek hangzottak el. /Tolcsvay, LGT, Omega, Kárpátia, Koncz Zsuzsa, Máté Péter, stb./

Az egységes kiállítás, ötletes koreográfia, a pazar hangszerkíséret /akusztikus gitár, basszus gitár, zongora, ütőhangszerek, cselló, saxofon/ átélt énekléssel párosult. Ritkán látni egyszerre ennyi mosolygós arcot.

A háromtagú zsűri /*Fazekasné Takáts Eszter, Bereginé Szóts Annamária és Nagy Ernő*/ – valamennyi-

nyien karnagy tanárok – nem állapított meg sorrendet, de mindegyik osztály arany, ezüst vagy bronz oklevelet kapott teljesítményükért. Az értékelésben a zsűri nevében *Bereginé Szóts Annamária* szólt, külön is kiemelte, hogy maradéktalanul érvényesült ezen a délelőttön a bartóki gondolat: „Csak tiszta forrásból”. Ugyanakkor a jobbítás szándékával néhány szakmai tanáccsal is ellátta az osztályokat. /hangadás, szövegmondás, stílusos öltözet, stb./ A két korosztályban /7-8-9. és 10-11-12. évfolyam / a fődíj egy-egy hegedű formájú torta volt. Óriási taps közepette vették át a legjobbak, a **8.A** és a **11. D** osztály képviselői.

Köszönjük ezt a szép délelőttöt!

Nagy Ernő

Talán furcsa, hogy beszámoló címé ez az internetes honlapcím, de biztatásul és felhívásként választottam azok számára, akik írásom tartalmán túl szívesen tájékozódna az **oaklandi (Kalifornia) Holy Names Universityn 45 éve működő Kodály Programról**.

1969-ben – az akkori főiskola (Holy Names College) keretein belül – *Sister Mary Alice Hein* alapította azt a tanárképző programot, amely Kodály Zoltán zenei nevelési elképzeléseit követi. Ez év nyarán tehát 45. évfordulóját ünnepelte az intézmény. (Meg kell említenem, hogy 1973-ban az első Nemzetközi Kodály Szimpóziumot is itt tartották, amelynek vezetője *Sister Mary Alice Hein és Szőnyi Erzsébet* tanárnő volt. Ez a Kodály nevében létrejött első nemzetközi találkozó vezetett a Nemzetközi Kodály Társaság megalakulásához.)

Az alapító amerikai tanárnő, aki 1966-ban Kodály Zoltánnal történt találkozására jött tanulni a budapesti Zeneakadémiára Szőnyi Erzsébethez, egész életét a kodályi eszme követésének szentelte. Ő tette lehetővé – elsőként az észak-

amerikai felsőoktatásban –, hogy mester fokozatot szerezhessenek a program hallgatói. Számos jelenlegi tanár – aki az Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában, Japánban, Braziliában, Peruban, Taiwanon és a Fülöp-szigeteken tanít – szerezte képesítését ebben az intézményben. Ezek a tanárok tartják kapcsolatukat az alma materrel, és ha lehetőségük nyílik, részt vesznek az *amerikai Kodály-tanárok éves nemzeti konferenciáján*, alkalmanként más-más állam nagyvárosában.

2014-re a meghirdetett háromhetes nyári szeminárium mellett – az évfordulóra való tekintettel – meghívtak volt tanítványokat is az Államok egész területéről, sőt külföldről is. Iskolai tanárokat, karnagyokat, akik közül harmincan eljöttek, hogy részt vegyenek a háromhetes nyári kurzus (július 7. – 26.) utolsó hetében a speciálisan számukra szervezett szakmai napokon. Az egész hetet felölelő pedagógiai, módszertani alkalmak vezetője *Anne Laskey* volt, aki húsz éve lelkes, lelkiismeretes vezetője a „Kodály központ”-nak. A résztvevők a sokféle tananyagot és annak megvalósítását (videó felvételekről bemutatott órarészleteket, élőben történő résztanításokat) vitatták meg elemző beszélgetések, tapasztalatcsere formájában. Az efféle találkozások ilyenkor lehetőséget nyújtanak a tanulmányok során kötött barátságok felelevenítésére, további szakmai kapcsolattartásra is.

The HNU Kodály Summer Institute

The HNU Kodály Summer Institute offers an introduction to Kodály philosophy, including musicianship training, conducting, curriculum development and materials for teaching. Course work can be applied towards Kodály Summer Certification, the Master's Degree in Music Education, or the Kodály Specialist Certificate.

EARLY CHILDHOOD WORKSHOPS WITH HELGA DIETRICH

- *Nurturing Musical Creativity in Young Children* - July 6-10
- *The Role of Singing Games in Early Childhood* - July 11 & 18

Az évforduló ünnepi eseményeire a szeminárium utolsó két napján került sor bemutatókkal, előadásokkal, koncertekkel.

Dietrich Helga a kétévenként visszatérő óvodapedagógus, aki egy héten át intenzív módszertani műhelyt tartott a kurzus hallgatóinak, az ünnepi alkalom résztvevői pedig bemutató foglalkozást láthattak egy oaklandi óvoda (*Duck's nest*) csoportjával. A kisgyerekek fesztelenül énekeltek, játszottak a számukra szokatlan környezetben. Zenei megnyilvánulásaik, spontán reakcióik sikert arattak.

Kalifornia történetének dalaiból adott elő *Karen Arlen és Nancie Kester*, akik két társukkal együtt húsz éve elsőként publikáltak egy csokorra valót a Kaliforniában élő sokszínű embercsoport népdalaiból. Énekes, néha hangszerkísérettel ellátott feldolgozásaik a hallgatóságot is éneklésre készítették.

Bemutatót tartottak a kurzus haladó karvezetés csoportjának hallgatói is – e sorok írójának tanítványai – egyszersmind közönség előtt kipróbálva a záró koncertre előkészített kórusművek vezényletét.

Horváth János előadása Bartók és Kodály dalainak világába engedett betekintést szép hallgatói énekes illusztrációval. *Dietrich Helga* az óvodai zenei nevelés jelentőségéről szóló előadásában a tíz éve elhunyt Forrai Katalin munkásságáról emlékezett meg, aki a HNU nagyhatású tanára volt több ízben is. A harmadik előadásra az előadó betegsége miatt nem kerülhetett sor. *Jerry Jaccard*, a utah-i Brigham Young University professzorának „Hogyan lehetünk a zene szószólói az iskolában?” című előadását érdeklődéssel vártuk. Sajnos le kellett mondanunk erről, de mindenki öröme ez a fórum mutatta be dr. Jaccard: *A Tear in the Curtain: Musical Diplomacy of Erzsébet Szőnyi* (Egy hasítás a függönyön: Szőnyi Erzsébet zenei diplomáciája) című, közelmúltban megjelent könyvét.

Gilbert De Greeve, a Nemzetközi Kodály Társaság – 12 éven át – volt elnöke igen értékes hangversennyel örvendeztette meg az egyetem modern színháztermének közönségét. Claude Debussy zongorára komponált 24 Prelude-jét adta elő, a hallgatóságot elkápráztató technikai és zenei tudással.

Az évforduló eseményeinek záró koncertjén, a bensőséges hangulatú egyetemi kápolnában meghatóan szólalt meg Kodály Zoltán: 121. genfi zsolttár-feldolgozása a hallgatók vegyeskarának előadásában. Ezt Szőnyi Erzsébet: *Ima alkonyi harangszóra* című műve követte, amely-

lyel köszöntésünket küldtük a Tanárnőnek. Thomas Tomkins, majd pedig Tóth Péter kompozíciói ugyanarra a szövegre készültek: *How Great Delight* (Micsoda gyönyörűség...). A 40 tagú vegyeskar befejezésül Eric W. Barnum fiatal amerikai zeneszerző *She Walks in Beauty* című kórusművét énekelte. Byron költeményének megzenésítése – a nálunk is ismert *Chanticleer Énekegyüttes* zeneszerző pályázatának 2003. évi nyertese volt. A közönség lelkes tapssal ünnepelte az énekeseket.

A találkozóra érkezők női kamarakórusa is részt vett ezen a hangversenyen. Két művet énekeltek (Kodály: *Katalinka* és Rutter: *Tomorrow shall be my*

Dancing Day...) és egy harmadikat (Szőnyi Erzsébet: *Öt kontinens dalai*) a szeminárium kórusának résztvevőivel együtt. Ezen művek előadását három próba előzte meg. Számomra – a kórusok karnagya számára – ez esetben öröm volt látni az énekesek örömmel és figyelemmel teli részvételét a koncentrált próbákon, amely már megelőlegezte a hangverseny rájuk eső részének sikerét. Két kórusmű kíséretét *Robert Lee* játszotta, akinek kiváló pianista és zenei képességeit már előző években megtapasztalhattuk.

A koncert műsorát kamaragyüttesek szereplése is színesítette: *Salgado-Thész Ildikó* szolfézs csoportja finom muzikalitással szólaltatta meg Tallis: *If Ye Love me* kezdetű motettáját, három fiatal karvezető irányította kamarakórus énekelte Nystedt: *Laudate*, Bartók: *Tavaszi és Gallus: Domine ad adjuvandum* című műveket. Rossini hangulatos és virtuóz darabját, a *La Passeggiata*-t, képzett hangú énekesek csoportja adta elő *Robert Lee* briliáns kíséretével.

Nem feledkezhetek meg a baráti vacsora után fellépő öttagú **Cascada de Flores Együttes** remek műsoráról, amelyben eredeti mexikói dalokat hallhattunk. A gitárokat, fuvolát, trombitát, nagybőgőt, ütőhangszereket és zongorát felváltva megszólaltató művészek előadása *Arwen Lawrence* gyönyörű, érzelemgazdag énekét kísérte.

Az énekesnő öt évvel ezelőtt mint a Kodály kurzus hallgatója, két Kodály dalt énekelte...

Így ünnepeltek Kodály Zoltán hívei a Holy Names Universityn 2014. nyarán. Három hét sikeres munkája után sok szép zenével és a zenélés örömeivel telve folytatja munkáját ki-ki a saját hazájában.

Legyen sok hasonló ünnepünk!

Budapest, 2014. november 17.

Hartyányi Judit

MIÉRT FONTOS A KÓRUSÉNEK?

EGY OLYAN OLDALRÓL MEGKÖZELÍTVE, AHONNAN MÉG NEM GONDOLTUNK RÁ...

E folyóirat hasábjain folyamatosan olvashatjuk, mennyire fontos a kórusének az ifjúság zenei nevelésében. Ugyanakkor megjelennek azok a problémák is, amelyek minden időben megnehezítik az iskolai keretek közt működő énekkarok és az azokat vezető lelkes pedagógusok mindennapjait. Azért vállalkoztam rá, hogy több éve futó kutatásaim ezen aspektusainak töredékét megosszam e lap olvasóival, hogy egy új oldalról, a felsőoktatás és a pedagógusképzés zenei nevelésének szemszögéből erősítem meg őket abban: kitartó munkájuk eredménye tükröződik több év múltán is és képesek a gyermekeket hosszú időre megőrizni és elkötelezni az „értékes” zenének.

A Kaposvári Egyetem oktatójaként több évtizede foglalkozom a pedagógusképzés valamely területére (főképp óvodapedagógus és tanító alapszakra) járó hallgatók zenei nevelésével. A 2010-es évtől kezdve több vizsgálatot végeztem a belépő és a képzésben bent lévő hallgatók zenei előképzettségére vonatkozóan. Az összetett kutatás részeként több alkalommal szerepelt olyan rész kérdés, amely tanítványaim korábbi zenei előéletére, így érintőlegesen például az általános, majd a középiskolai évek kórusmunkájára vonatkozott. A következő néhány gondolat az e kérdésekre adott válaszok eredményeit mutatja be röviden.

Elsőséves, nappali tagozatos óvodapedagógus hallgatóim körében (44 fő) rövid, anoním, tematikus esszét írtam „A zene és én” címmel. Tematikáját tekintve a leírásban az alábbi témaköröket javasoltam a hallgatóknak érinteni: Eddigi zenei neveltetésem; Zene a családban; Zene a mindennapjaimban; Zene az ünnepnapokon. Feltételeztem, hogy a hallgatók pozitív hozzáállást tanúsítanak zenei előképzettségétől függetlenül, és ezt több jó példa megemlékezésével erősítik majd meg, illetve, hogy akik behatóbban foglalkoztak zenével, azok kizárólag pozitív, akár életre szóló élményeket fognak felsorolni és szívesen emlékeznek ének-zene tanáraikra is. E témák egyébiránt azért is fontosak, mert az óvodapedagógusok zenei nevelésében kiemelt szerepe kell, hogy legyen a zenei ízlés formálásának, a családi és az intézményes zenei nevelés kapcsolatának és az ehhez a témakörökhöz kapcsolódó módszertani kérdéseknek. Ezért sem lényegtelen kérdés, hogy egy belépő hallgató e téren milyen háttérrel rendelkezik: hiszen szükség van a pozitív példák mielőbbi kiemelésére és megerősítésére, illetve a „negatív” példák meggyőzéssel és példamutatással történő visszaszorítására. Az esszékét a tartalomelemzés módszerével dolgoztam fel. A hallgatók által írtakból táblázatot készítettem, az esszé-

ket számozással láttam el, így rögzítettem a kapott véleményeket. Jelenlegi témánk szempontjából az első témakörre adott válaszok lehetnek érdekesek számunkra elsősorban.

Ezt összegezve: a hallgatók szinte kivétel nélkül megemlégték az óvodában eltöltött éveket. Mindannyian pozitív élményeket sorakoztattak fel ebből az időszakból: a sok mondókát, körjátékot, mesét, az óvodai ünnepek hangulatát. Emlékeik közt az „énekeltünk és tapsoltunk”, a „sok ének, játék, mondóka” többször hangsúlyozódott. Volt, akit egy-egy dal nyugtatott meg (pl.: az „Én elmentem a vásárba”, vagy az ébredés után a „Pál, Kata, Péter” kezdetű dal), amelyre még ma is szívesen emlékszik, volt, akit a hangszerek „bűvöltek el” (pl.: a triangulum, vagy az óvónő hegedűje) és volt, akinek első fellépései maradtak emlékezetesek („Egyedül énekeltem rendezvényeken”, zenéóvodai foglalkozások) ebből a korszakból.

Az általános iskolával kapcsolatban elsőként a kórus említése, az éneklés, majd a kottázás és a zeneszerzőkről való tanulás hagyott legmélyebb nyomot a hallgatókban. Közülük hat fő zenei általános iskolát végzett, náluk természetesen az éneklés, a kórus és a kottaolvasás még nagyobb hangsúllyal volt jelen. Néhányan szót ejtettek az iskolai hangszertanulásról (furulya, citera), illetve a népdalszakkörrel is. Olyan vélemény is akadt, ahol a fiatal megjegyezte, hogy „Felső tagozaton a fő cél az volt, hogy havonta egy jegyünk legyen. Amit kisgyerekként tanultam, az általános iskola végére feledésbe merült.” A sokaknál megjelenő énekkari munka kizárólag pozitívumként volt jelen. Az ebben részt vevők mindannyian szívesen emlékeztek az iskolai fellépésekre (pl.: karácsonyi koncertek, templomi fellépések), illetve kiemelten az országos és a nemzetközi szereplésekre. Többen egy életre szóló élményt kaptak egy-egy ilyen fellépéstől (pl.: Helikoni Művészeti Szemlék, kórusfesztiválok, Budapesti kórusverseny). Megfogalmazták azt is, miért szerettek énekkarra járni: volt, akinek az „egyforma nyakkendő és a jó közösség” tetszett, más szerint ő „Mindig feltöltődve jött(em) ki ezekről az órákról.” és volt, aki szerint „Jó volt a társaság és jó érzéssel töltött el, hogy tartozok valahová.” A középiskolai éveket csak néhányan említették meg leginkább a kórusal, illetve az elmélet tanulásával kapcsolatban.

Negatív élményeket a hallgatók közül 17 fő (38, 63%) jelzett. E válaszok több területet öleltek fel. Egy részük a tanórai, más részük a zeneiskolai, harmadik csoportjuk az otthoni zenei tevékenységekkel volt kapcsolatos. A tanórához kapcsolható negatív élmények közt olyan megjegyzések fogalmazódtak meg, amelyek a zenei tevékenységek hiányát vagy erőltetését kifogásolták: pl. amikor ének órán nem énekeltek, hanem magatartást osztályozott a tanár, vagy amikor hangszalaggyulladással is részt kellett venni az énekkari próbán, vagy amikor azért nem lehetett kórustag valaki, mert mutált. Volt, aki megemlégtette, hogy, ha késtek óráról, akkor egyenként ki kellett állni az osztály elé énekelni, azaz a zenei tevékenység a büntetés eszköze volt. Néhányan írták még az elmélet erőltetését is. Több negatívum fogalmazódott meg a zeneiskolai oktatással kapcsolatban: ilyen volt a zeneiskolai vizsgák, fellépések stressze (pl. nem szólalt meg a hangszer), a zeneiskolai tanárok gyakori cserélődése, a nem a gyermek által választott hangszer erőltetése, az unalmas szolfézs órák, a versenyeken való lámpaláz kellemetlensége. Egyfelől az, hogy mindent fejből kellett megtanulni a hangszeren, míg más szerint pont

az volt a baj, hogy ő csak kottából tud játszani. Az otthoni negatív élmények közül az egyetlen az volt a leírtak szerint, amikor az édesanya jelezte, hogy a gyermek hamisan énekel.

Összegezve megállapítható, hogy a hallgatók zenei neveletésükkel kapcsolatos pozitív élményeik közé az énekkart, a hangszertanulást, a zenekari munkát, a zenei fellépéseket (együttes és szóló) sorolták, tehát kimondottan a zenélés aktív formáit. Többet kiemelték tanáraikat (voltak, akik név szerint is említve őket), továbbá, hogy pozitív élményeikhez nagyban hozzájárult az, hogy a pedagógusok sokat biztatták és dicsérték őket, illetve teljesítményüket példaként állították társaik felé, amelyre nagyon büszkék voltak.

Mindezek illusztrálására néhány idézet a leírtakból:

„Általában mindig velem példázott a tanárnő, hogy így kell énekelni.”

„Énektanárom azt mondta az osztályozások során: „Végre egy tiszta hang!”

„Csak pozitív élményeim vannak. Akárhon, akármikor vagyok, a zene valamilyen formában része az életemnek, és nagyon sokszor ennek köszönhető, hogy egyes érzelmi állapotokon hamarabb és könnyebben túllendültem.”

Hát kedves Kollégák! Ha csüggedünk, gondoljunk ezekre a fiatalokra és higgyük el: ezért is érdemes!

Nagyné Árgány Brigitta

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, adjunktus

„A SZÍVREPESŐSTŐL A TRANZSCENDENSIG” Hollós Máté zenei írásai

KÖNYVBEMUTATÓ

Hollós Máté 60. születésnapjának tiszteletére jelent meg írásaiból egy csokorralaló a fenti címmel *Simon Géza Gábor* válogatásában. Hollós Máté munkáinak ez kis hányada, mégis ideális áttekintést ad a széles látókörű zeneszerző/zeneíró írásairól, előadásairól.

Az eddig kiadott munkákat a szerkesztő öt csoportba rendezte: az „Írások” c. fejezet négy munkát, „A zene ligete” nyolcat, a „Recenziók” tizenegyet, a „Köszöntők, portrék, búcsúk” huszonegyet és a „Zeneélet” három munkát tartalmaz. Az összesen 36 írás – amelyek eredetileg a *Bartók Rádióban* és a *MTA-ZTI Bartók termében* hangzottak el, ill. a *Vigília*, a *Liget*, a *Mozgó Világ*, a *Kritika*, a *Zene, zene, tánc* és a *Parlando* hasábjain jelentek meg – gazdag keresztmetszete Hollós Máté összes munkáinak.

A könyv Függeléke Hollós Máté életrajzát időrendi összefoglalóban közli, ezt követi a zeneszerző Hollós Máté műjegyzéke – ő ugyanis a Zeneakadémia Zeneszerzés tanszakán szerzett diplomát és azóta is folyamatosan komponál –, külön csoportban a Nyomtatásban megjelent művek, majd a Diszkográfia. Válogatott bibliográfia, névmutató, kompozíciók mutatója (Hollós Máté művei és más szerzők darabjai külön csoportban) zárja a könyvet.

Szándékosan hagytam a végére az utolsó előtti „Egymás közt” fejezetet. Itt a szerkesztő két munkáját olvashatjuk: először tanulmányát „Utam Hollós Mátéhoz” címmel, majd a zeneszerzővel készített beszélgetését „Zeneíró, zeneköltő ...” címmel. Ezzel a két írói munkával lép elő a háttérből a könyv szerkesztője.

Most rávilágítanék néhány írásra, hogy ezzel is fölkeltssem olvasóink érdeklődését, kapjanak kedvet megismerkedni az egész könyvvel.

Mindjárt az első írás a „Mitől komoly a komolyzene?” címet viseli. A munka a *Bartók Rádió* számára készült és talán azt mondhatnám, hogy ilyen az, amikor valaki hangosan gondolkodik. Sajnos, el kell fogadnunk megállapítását, mely szerint igen könnyen engedünk művészi igényeinkből.

Magyarország zongorás hagyományait idézi, amikor Ferenczy György „*Pianoforte*” c. könyvét ismerteti „*A zongorás Ferenczy mesél*” c. írásában, ami a *Kritika* 1989. augusztusi számában jelent meg.

A magyar népzene és népköltészet hetében 2005-ben, a *Bartók Rádióban* *Török Erzsi* és *Kistétényi Melinda* debreceni hangversenyéről ír. Napjaink muzsikuszainak mindketten a XX. századi hangversenyélet emblematikus alakjai, Hollós Máté és a magam nemzedékének

Kistétényi Melinda személyes ismerőse, jóbarátja volt. A két művész hangversenyének szűk 40 perces felvételéről olvashatunk. Ez volt Török Erzsi utolsó debreceni fellépése. Hollós Máté Az ének- és a zongoraszólam értékeit külön is hangsúlyozza.

A „*Köszöntők, portrék, búcsúk*” fejezetből nem ragadnék ki egy írást sem, mert akkor megsérteném azokat akiket kihagynék. Táboruk igen széles, így mindannyiukat felsorolom: *Vántus István, Durkó Zsolt, Geszler György, Kistétényi Melinda, Szunyogh Balázs, Szokolay Sándor, Lukin László, Balassa Sándor, Kemény Endre, Pongrácz Zoltán, Pertis Jenő, Lendvay Kamilló, Szőnyi Erzsébet, Máder László, Kokas Klára, Sári József, Sebestyén János, Gyöngyössi Zoltán, Decsényi János, Dubrovay László, Togobickij Viktor.*

A „*Zeneélet*” fejezetben egyik írásában a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram előtt hajt fejet, hogy 52 zeneszerző munkáját támogatták 2005-ben.

Minden érdeklődőnek ajánlom, hogy forgassa ezt a könyvet, olvassa el a széles témakört felölelő írásokat és ezáltal ismerkedjék Hollós Máté gondolatvilágával.

* * *

A könyvet a Rózsavölgyi és a Kodály zeneműbolt, valamint az Írók Boltja 2400 forintért árusítja. Ezen kívül megrendelhető a *zene@gramofon.hu* címen a Gramofon Kiadótól. A *www.gramofon.hu* honlapon pedig tájékozódni lehet a kiadó korábbi kiadványairól.

Kovács Mária

VÁNDOR MŰHELY 2014

A **Budapesti Vándor Kórus** idén is, immár negyedik alkalommal rendezett három napos nemzetközi **karnagy kurzust** fiataloknak, zene-pedagógiai tevékenysége keretében, november 7-9. között.

A kurzus mesterei *Németh Zsuzsanna* Artisjus-díjas karnagy és *dr. Mindszenty Zsuzsanna* Liszt-díjas karnagy, a KÓTA elnöke voltak.

Dr. Mindszenty Zsuzsanna szombat este előadást tartott a mai magyar egyházzene legfiatalabb szerzőinek művészetéről. A 40 éves vagy még fiatalabb magyar komponisták közül CD-felvételt is lejátszva bemutatva Megyeri Krisztina, Gyöngyösi Levente, Cser Ádám és Horváth Márton Levente egy-egy művét. A modern egyházzene már eltávolodott a kezdeti főiránytól, a liturgia megénekelésétől, önállósodott, és a líraiság kifejezésében keresett új stílusesszközöket.

A kurzus zenei anyaga egyházzenei volt. A jelentkező fiatalok repertoárunkból 11 mű közül választhattak, és mi is lehetőséget kaptunk arra, hogy a már ismert alkotásokat másként lássuk, másként adjuk elő, újrateheremthessük.

A fiatal karnagyok a karnagy munka minden fázisában szerepet kaptak: a fizikai fellazításra a hangképző szervek bemelegítésére koncentráció beéneklésben, a hangzás beállítását és finomítását célzó, a kompozíció részeinek és egészének értelmezésére építő gyakorlásban a koncerten való vezényletig.

Az intenzív felkészülés színhelye kórusunk próbaterme volt a Dob utcai iskolában, a zárókoncert 9-én, vasárnap délután a VII. kerületi ERŐMŰVÉSZET nagytermében került sorra.

Ifjú vendégkarnagyunk volt az USA-ból *Cari Earnhart* (PACHELBEL *Singet dem Herrn* című kórusművével), Izraelből *Daniella Hana Arad* (VICTORIA: *O magnum mysterium*), Ausztriából *Franz Obermair* (KODÁLY ZOLTÁN: *Sík Sándor Te Deuma*), honfitársaink közül pedig *Schindler Péter* (ORBÁN GYÖRGY: *Ave Maria*) és *Kókai Lénárd* (RUTTER: *The Lord Bless You*). Visszatérő hazai vendégeink voltak *Gyaraki Benjámín* (HÄNDEL: *Hallelujah, tétel a Messiás c. oratóriumból*) és *Regős Amarilla* (EILERS: *The Irish Blessing*). A **Budapesti Vándor Kórus** saját fiataljai közül ezúttal négyen álltak énekes és társaiak elé: *Bangó Viktória* (KODÁLY ZOLTÁN: *Adventi ének*), *Berényi Eszter* (GASPARINI: *Adoramus te, Christe*), *Eiplné Pál Alexandra* (TILLAI AURÉL: *Lauda Sion*) és *Juhász János* (MIŠKINIS: *Gloriosa dicta sunt*).

A koncerten díjátadásokra is sor került. Dr. Mindszenty Zsuzsanna Vándor Sándor és Révész László-díjban részesült, Lóderer Ibolya pedig kiemelkedő kórusmunkájáért kapta meg az együttes díját.

A hangversenyt vasárnap délután *Tóth Anna* zene-történész kórustársunk vezette, érdekes és fontos információkat fűzött a bekonferált műsorszámokhoz. A zárókoncert és az egész programsorozat ezúttal is a részvevők és a közönség együttes megvendégelésével, baráti diskurzussal végződött.

Dr. Kelecsényi László

ŐSBEMUTATÓ A BUDAI CISZTERCI SZENT IMRE TEMPLOMBAN

2014. szeptember 28-án este 7 órakor szinte színlüktig megtelt Budapesten a Ciszterci Szent Imre templom. Különleges zenei eseményre került sor, Rózsa Pál számos nemzetközi díjjal is elismert kortárs zeneszerző kantátája szólalt meg „Állj fel, cigány népem!” címmel. A tartalmában és zenei szövegében is izgalmas mű bemutatását sok éves előkészítő munka előzte meg. Szövegét *Hága Mária* és a Felvidéken élő *Babindek István* költő, a Prológót *Rapai Ágnes* költő, műfordító írták.

A kompozíció eredetileg 27 tagú zenekarra és vegyeskarra íródott, ám az ősbemutatóra készült egy orgonaátírat, mellyel *Balogh Lázár* orgonaművész kísérte a **Szent Efrém Kórust**. *Bubnó Tamás* Liszt-díjas karnagy kitűnő munkásságával híven tükrözte a kompozíció átélte, érzelmekben gazdag, drámai kifejezésekben telített mondanivalóját. Kamarakórusa most is rendkívül magas színvonalon muzsikált, lenyűgözte és maradandó élményt nyújtott hallgatóságának. A kantáta tenor szólóját szuggesztív előadásban Komáromi Márton tolmácsolta.

A mű megszületését hagyományteremtő céllal szorgalmazta *Hága Mária*, aki közel két évtizedig volt a Zorill Dél-Budai Cigány Kulturális Oktatási és Szociális Alapítvány elnöke. Egész munkássága során kiemelt feladatának tekintette a cigányság polgárosodásának, a társadalomba való beilleszkedésének, és az azzal való együtt haladásának segítését. Aktív közéleti tevékenységéért számos elismerésben részesült, melyek közül is a legkiemelkedőbbek a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje és a Kisebbségért Díj.

A kantáta megálmodóinak elsődleges célja a hagyománybővítés volt, a figyelemfelkeltés a tradíciók átmentésére, valamint egy problémakör felidézésére kortárs zenei környezetben. Miről is szól a mű, mi is annak üzenete? Építsünk együtt olyan hazát, melyben az emberek cselekedeteit, érzéseit, gondolatait a szeretet motiválja, amely telve van megértéssel és jó szándékú tenni akarással. A magasztos, fennkölt, szimbolikus jelentéstartalmakat hordozó mű az Istenhez fohászkodik. Adjon erőt a cigány népnek a felemelkedéshez, a múlt fájdalomainak elviseléséhez, de leginkább az azon túli továbblépéshez, a társadalmi megbékéléshez. A hat tétel, színekben gazdag kantáta záró szakaszában a kórus így énekel: „*Tanuld meg, hogyan kell az ingovány mocsarának világából kitörni, s olyan közös hazát építeni, melyet szeretet és jóakarattal vezérel*”. A szöveg és a zene szerves kapcsolódása, a zeneművészi kifejezés briliáns eszközhazználata csodálatos harmóniát teremtenek.

Ez a koncert abban is különleges volt, hogy adományait jótékony célra, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány támogatására ajánlották fel annak szervezői, közreműködői. A **Böjte Csaba** ferences által vezetett alapítvány árvaházak működtetésével, a rászoruló gyermekek nevelésének, oktatásának támogatásával foglalkozik.

A hangverseny Budapest Főváros Önkormányzata, *Tarlós István* főpolgármester, a Fővárosi Közgyűlés, az Újbudai Cigány Kisebbségi Önkormányzat, a XI. kerület Újbuda Önkormányzata támogatásával valósult meg. Köszöntő imát mondott a cigány testvéreinkért *dr. Székely János* püspök, megnyitotta és *Tarlós István* képviselőjében köszöntőt mondott *Csomós Miklós* főpolgármester-helyettes. A Budai Ciszterci Szent Imre Plébánia képviselőjében fő koordinátor volt *Csányi Tamás* karnagy. A koncerten a szlovák nagykövetséget képviselő a Szlovák Kulturális Intézet igazgatója, aki elismeréssel nyilatkozott a gyönyörű kantátáról.

Rápli Györgyi

MI LESZ VELED ZOBORALJA?

Ha valahol **Zoboralját** hallok emlegetni, melegség önti el a lelkemet. Melegség, mert ott voltak a nagyok, Kodály, Manga, Vikár, Vass Lajos, Ág Tibor, Morvay Judit és sokan mások. Aki egyszer arra jár, megfogja valami varázs, az ízes beszéd, a gyönyörű népdalok, a szokások, viselet stb.

Mégis, az öröm mellett valami szomorúság, valami aggodalom is megcsapja az embert, mert mindig kevesebben vannak, fogy a magyar, már néhány faluban csak a népdalcsoport őrzi a nyelvet, a gyerekek már egyáltalán nem. Ilyen pl. a világ egyik legszebb népdala, az **A csitári hegyek alatt szülőhelye**, Csitár is.

De hol is van ez a magyarságunkat valaha igen gazdagon őrző hely földrajzilag?

Nyitra mellett, a Zobor- és a Gímes-hegy aljában lévő magyar településcsoport megjelölésére szolgáló tájegység neve. Sajnos, bizonytalanság mutatkozik nevének helyesírásában is, mivel a Magyar Néprajzi Lexikon sem konzekvens, még az azonos szócikkek belülről sem, de egyéb források sem egységesek az írásmód tekintetében. Van ahol a Zoboralját így, viszont a szinonimáját, a Zobor-vidéket hol így, hol úgy írják. Én maradok ennél a kétféle írásmódnál, a „tájegység” és az általuk, továbbá a kutatók többsége által használt írásmódnak megfelelően. Meg kell azonban jegyezni, hogy néhány gyűjtő, illetve szerző a Zobor-vidék alatt, sokkal tágabb területet ért, míg a Zoboralja alatt csupán a Zobor-hegy tövét. (Pl. dr. Manga János)

Tulajdonképpen, az elnevezés az 587 méter magas Zobor-heggyel összefüggésben alakult ki, amely valamely testület, valószínűleg elsődlegesen remeték gyülekezőhelyére, majd szerzetesek ittlétére vonatkozott, magát a hegyet csak a későbbiekben illették ezzel a névvel.

Mindenesetre 896-ban már szerepe volt a honfoglalásban, amelyet azután 1000 év múlva egy emléktoronnyal jelöltek, ünnepeltek meg. Sajnos, ezt a sokféle emlékünket szimbolizáló alkotást, 1921. február 9-én felrobbantották, mint ahogy a többi hasonló mementónkat is... Csak egy torzó maradt, ahogy Munkácson is, bár az utóbbi időben ott építettek valamit, ami természetesen, nem helyettesíti az eredeti emlékművet.

De térjünk rá a honfoglaláskorig visszanyúló magyarság sorsára, akik azonban már a 18. századtól

elszigetelődtek, és sajátos életet, változást, illetve az utóbbi időben – létszámuk tekintetében – csökkenést mutatnak.

Régen 23 települést vallottak Zoboraljának, ma azonban már csupán 13-at tartanak annak, de a szlávokkal való rétegződés – természetesen –, ezekben is megtalálható.

Alsóbodok, Béd, Csitár, Egerszeg, Gerencsér, Geszte, Gímes, Kolón, Menyhe, Pográny, Vicsápapáti, Zsére és Barslédec, noha ez utóbbiban, már egészen más kulturális sajátosságokat mutató elemeket is fellelhetünk, pl. teljesen elütő, a többi zoboraljai falvakban lakóktól, a viseletük. Magyar és szlovák lakosainak száma, ugyan csak érdekesen, ha patetikusan fejezném ki magam, azt mondanám, drámaian alakult. Kiragadva pl. Vicsápapáti, Kodály 1913-ban azt írja, hogy 1226 magyar lakosa volt és 113 tót. Az 1991-es népszámlálásnál 2159-en vallották magukat szlováknak és 171-en magyarnak, 2001-ben pedig ez az arány a következő képet mutatja: 1959 szlovák, 145 fő a magyar.

Mi a helyzet ma?

Egyre kevesebben írják be gyermekeiket a magyar iskolákba. Miért? Talán mert nehezebb a továbbtanulás, nehezebb bejutni azokba az oktatási intézményekbe, amelyet élethivatásnak választanának? Lehet. A vegyes házasságok esetében is, a legtöbbször a magyar nyelv hátrányára alakul a gyermekek nevelése. Pedig, csak előnye lehet annak, aki két nyelv tanulásával nő fel, nagyobb lehetőséget kap az élettől a megfelelő választásra.

Visszatérve a zoboraljaiak történetére, lakóhelyeik nyelvszigetekké alakultak, ennek köszönhetően számos ősi sajátosságot, archaikus vonást őriztek meg, egészen napjainkig. Tisztelet és főhajtás azok felé, akik foggal, körömmel küzdenek a megmaradásért, a magyar kultúra megőrzéséért.

De nézzük meg, mik is azok az értékek, azok a zenei, történelmi események, amelyeket ezek a csodálatos emberek őriznek. Mik azok, amiket átmentettek az ókorból, milyen módon maradt meg a „sötét” középkoron át az az ív, amely összeköti a múltat a jelennel.

Az európai zene alapjai, kimutathatóan az ún. „civilizáció bölcsőjében”, azaz a mai Görögországban keletkeztek, tehát az ókorban. Ezek mind vallási jellegűek voltak. Nagyon fontos változást jelentett a VI. században I. Gergely pápa munkája, aki összegyűjtötte a mediterrán öbven a dallamokat és papírra rögzítette, rendezte azokat. E dallamok eredete tehát, még az ókorba nyúlik vissza, és különböző vallásokhoz való kötődés mutatható ki bennük, pl. görög, zsidó stb. Roppant érdekes megfigyelni, hogy kötik össze az évszázadokat, sőt évezredek a dallamok, miközben a szövegek esetleg aktualizálódnak, netán funkciót váltanak.

Gondoljuk csak át pl. a zoboralji „**A virágok vetélkedése**” (Alsóbodok) c. vagy a „**Magos a rutafa**” (Pográny) kezdetű, Szent Iván

napi szokásdalban szereplő Görög Ilona, vajon ki is lehetett? Minden bizonnyal Szép Heléna története lopózott be a zenei köztudatba, s itt és más magyar nyelvű területen, már Magyar Ilona lett belőle.

Kodály Székely fonó c. alkotásában is találkozunk vele. Ókor, középkor, új s a legújabb kor, hiszen a mai napig éneklék a szokások között. Tehát a mediterrán vidéken összegyűjtött gregorián dallamok belekerültek a szertartásokba, szokásokba, mégpedig a Zoboralján maradtak meg legtisztábban ezek a régi, egyházi funkciót betöltő értékek, amelyekben megtalálhatók ma is mind a zenei, mind az egyházi célt szolgáló elemek. (Meggjegyzem, hogy Rédén – Komárom megyében – is találtam egy gyönyörű gregorián dallammagra épült István napi köszöntőt. A pilisszántói archaikus szlovák dallamok pedig, a liturgiákban is szembetűnök voltak, még 30 évvel ezelőtt is.)

De badarság lenne azt hinni, hogy csak a gregorián maradt meg a zenei emlékek között. Föllelhetők pl. a siratókban cseremis, votják vonások is. Az öltözékek egyenes vonalában, tarkaságában is megtaláljuk az ősi, a régi maradványokat.

Visszatérve a Zoboraljára, nem csoda hát, hogy Kodály Zoltán legkedvesebb gyűjtő területe volt, ez az örökségekben oly gazdag vidék. Az sem véletlen, hogy a Székely fonóba is belekomponált két e tájról előkerült népdalt, a már korábban említett A csitári hegyek alatt és A malomnak nincsen köve kezdetűeket. (Hagy jegyezzen meg, hogy a rendezvényeket újabban, az előbbivel zárják, felállva énekelik, a Zoboralja himnuszának titulálva.)

Arra sajnós nem megfelelő egy rövid cikk, hogy az összes szokást végigjárjuk, amely megtalálható még ezen a vidéken, csak a legfontosabbakat, legélénkebben megmaradtakat szeretném röviden ismertetni.

Dr. Manga János palócföldi írásaiból, talán a legrészletezőbbek a menyhei tanulmányok, köztük az egyik **Szent Iván nap**, azaz a nyári napforduló, június 24-e megünneplésének leírása. (Ilyen polihisztor, mint ő, azóta sincs, mert a palócföld mellett a magyar, német, szlovák népzenének is tökéletes ismerője volt, a tárgyi emlékekről és az emberek lelkéről már ne is beszéljünk. Tisztelet százszor is emlékének! Sajnos, a fiatalok már semmit sem tudnak róla. Bocsnat a kitérőért! G.M.)

Június 24-e, a XVIII. sz. második feléig parancsolt ünnep volt. Előestéjén a fiatalság meggyújtotta a „szentiváni tüzet”, amelyet azután egyik helyen a fiúknak, máshol a lányoknak kellett átugrani, de az is előfordult, hogy párosával tették ezt meg. Máriss visszaceppentünk a középkorba, amelyből a büntelenség bizonyítása, a tűzön járás megmaradt. Az ugrás az éneklés során történt, sikerének mágikus jelentőséget tulajdonítottak, valamelyest tulajdonítanak ma is. Ilyenkor jósoltak a házasodásra, férjhezmenetelre, gyermekáldásra vonatkozóan is. Különböző gyógynövények égetésével tették még színesebbé, érdekesebbé, sőt a betegség vagy akár

a sárkányok elleni védekezés eszközévé, ezeket a Szent Iván napi szokásokat. Tüzzre vetették pl. az ökörfarkkórót, orgonaágot, bodzát, különböző ürömféléket stb. Tehát ötvöződtek a pogány kori szokások az új hit elemeivel, zenéjével.

Őrzik ma is a gyönyörű dallamokat, és azok új életet nyertek a népzenei, népdalos találkozókon, versenyeken. Szerencse, hogy volt Kodályunk, Bartókunk, Mangánk és a többi gyűjtő, akik őket követték. Ezzel nemcsak kimentették a feledés homályából és megőrizték értékeinket, hanem felszínre hozva, ismét beépülhettek az emberi életbe.

A másik nagyon élő, múltat őrző hagyomány, a „**Zoboralji lakodalmas**”. Legalább öt alkalommal készült videó- vagy tv-felvétel róla, szerencsére. Noha maga a lakodalom menete, a gerince majdnem egyforma a különböző településeken, mégis, nagyon értékesek a kisebb zenei vagy szövegi variánsok, amelyeket minden helységben megtalálhatunk. Az egyik legszebb ének az ún. **Pártasirató**, amelyben ugyancsak a 600-as évek végén I. Gergely pápa által összegyűjtött dallam él tovább, és köti össze az ókort, a középkort, a reneszánszot át a mával. Őrzi a történelem azon szomorú emlékét, amikor lányainkat a török, rabságba ejtette, s nem a megtalált kedvessé várt rá a boldogság, hanem ki tudja, hol kellett a tisztaság szimbólumát, a pártát elveszteni, esetleg a tengerbe dobni (Jaj, pártám, jaj, pártám, búra való pártám... Külön elemzés tárgya lenne az a sok nyelvészeti érdekesség, hogy pl. a toldalékolásban nincs hangrendi illeszkedés, jelen példánkban sem „búra”, hanem eredetileg „búre” hangzik el.)

A lakodalmi szokások zárásaként ismert (ma már kevésbé), az ún. Hajnalégetés. Ez tulajdonképpen azt jelentette, hogy hajnalban a völgyénes házhoz ment a lakodalmas nép, és ott a kertben, szalma zsuppokból tüzet gyújtottak, s azt énekszó mellett mulatozva, körül-táncolták. Persze ez, mint a nyári napforduló tűzgrási szokása is, minden bizonnyal, a pogány kori tüzzel, szerelemmel kapcsolatos ünnepek maradványa. És akkor még nem beszélünk a farsangról, téltemető, tavaszköszöntő szokásokról, Kisse-hajtás, Villőzés stb.

Mindezekből következik, hogy éppen a zoboraljaiak őrzik talán a legjobbban, ősi magyarságukat. Nem lehet felsorolni mindazokat, akik sokat tesznek azért, hogy értékeik, értékeink megmaradjanak, ám mégis, álljon itt az általam ismert három név, akik nélkül nem lehet összejövétel, nem lehet magyar szokásokat, hagyományokat őrző ünnep; **Tóth Klára, Tóth Borbála és Ladányi Lajos** (funkciójuk megjelölése nélkül, bocsánat!). Az a 15 év, amelyben volt szerencsém több alkalommal bekapcsolódni Zoboralja kulturális életébe, erről győzött meg. Ők azok, akik elkísérnek egy-egy csoportot a szereplésekre, cserelátogatásokra, pl. Tállyára, Kecskemétre, Kartalra, Bogácsra, Tatabányára, a Csutorás Táborba vagy éppen egy kirándulásra, amikor Ópusztaszeren kívánják a Zobor-hegyet látni a Feszty-körképen. Figyelemmel kísérik és szponzorálják a könyvek, hanghordozók megjelenését. Diákotthont építenek a magyar iskolásoknak stb.

Természetesen, tájegységükben is részt vesznek a zoboraljaiak pl. a Bátorpiros szép rózsá vagy a Tavaszi szél... elnevezésű vetélkedőkön. Nagyon gondos szervezést igénylő három napot jelent mindig a „Generációk találkozója”. Maga a látvány is impozáns, hiszen a vidék összes viseletéről képet kapunk, a népdalok bemutatása mellett, nem maradhat el egy-egy ilyen alkalommal az igazi gulyásfőző verseny sem.

A zoboraljai népdalkörök rendszeresen átjárnak a (Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége - KÓTA), valamint a Vass Lajos Népzenei Szövetség kétévenkénti ciklusokban zajló versenyekre. Éveken át megjelentek az augusztus 20-i körmeneten, amit összekötöttek egy-egy szerepléssel a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban. A ZeneSzó-

ban pl. az egyik alkalommal ez jelent meg egy ilyen szereplésük alkalmával: „Megható volt, ahogy a remek akusztikájú aulában felálltak a lépcsőre, s a szépen hímzett zászlójukkal, ruhájukkal hirdették falujukat. Minden népdalkör egy külön műsort adott, majd a végén egy remek lakodalmast hallhattunk (persze, csak jelzésértékű hosszúságban)... A közönség végtelenül hálás volt. Külföldről éppen odalátogató hazánk fiaiból néhányan, végigkönnyezték a meghatottságtól e szép műsort”.

Szólni kell egy érdekességről, egy felbecsülhetetlen értékről.

Megjelent a „**Nyitra vidéki népballadák** (Arany A. László hagyatékából)”, a gyűjtő születésének 100. évfordulóján. Az albumszerű kötetet **Liszka József** és **Nagy Myrtil** szerkesztette, a Fórum Kisebbségkutató Intézetének kiadásában, 2009-ben. Nem „csupán” a tájegység népballadait találjuk meg a gyönyörű kiadványban, hanem az építészetéről, lakberendezéséről, viseletről, a paraszti munkák menetéről is gazdag ismereteket szerezhetünk.

A címben felvetett kérdésem, marad szónoki, mert a választ én sem tudom, de ami nálam természetes, bízom azokban a nem is mindig apró jelekben, amelyek optimizmussal tölthetik el az aggódókat. Meg akarnak maradni, s ebben segíteni kell őket. Figyeljünk rájuk, mert ezek az emberek megérdemlik, és ezzel tulajdonképpen velük együtt, mindannyiunk ősi kincseit őrizzük.

SZÁMON KÉRŐ ÉLETMŰ ÉRTÉKEINK VÉDELMEBEN

Szabó Csaba emlékkötete, amelyet most itt bemutatunk, nagyon megkésett tiszteletadás a zeneszerző, zenetudós, etnomuzikológus Szabó Csaba életművéről. Szöllősy András meg is jegyezte: „*Manapság, amikor rég elfeledett és joggal elfelejtett zeneszerzőket cibálnak elő, halhatatlanná és klasszikussá kívánják hazudni – Szabó Csaba életműve még mindig a felfedezendők sorának végén áll, és várja, hogy sok apró fekete kis kő között valaki észrevegye egy gyémánt ragyogását. De ahhoz is lusták és tudatlanok vagyunk, hogy a sok kis fekete kő közül kiválasszuk azt a valódi ragyogást, amely gyémánttá teszi a gyémántot.*

Ez a gyémánt kétféle ragyogást sugároz: a korszerűségét és az időtlenségét.

Ezt a ragyogást is köszönjük Szabó Csabának”.

A kötet többéves gyűjtő, elemző, rendszerező munka eredménye, egész csapat végezte. Köszönet érte mindenkinek, elsősorban *Klaudia* asszonynak, a zeneszerző özvegyének, aki hihetetlen kitartással és még nagyobb szeretettel rendezte a kiadás dolgát. Méltán elmondhatjuk: nélküle és a két zenész fia nélkül, ma, itt, ezt a kötetet nem köszönhetnők. Aki majd veszi a fáradságot és betekint a tanulmányokba, érzékelné fogja Szabó Csaba rendkívül gazdag, sokoldalú tevékenységét, zenei kifejezéssel élve, célkitűzéseinek polifonikus, de mindig egybehangzó megvalósítását egy egész életen át.

Ezúttal a kompozícióiról szeretnénk néhány szót ejteni. Abban a kivételes szerencsében részesültem, hogy osztálytársaként figyelhettem meg és élhettem át a fiatal zenész zeneszerzővé magasodását már az egyetemi évek idején.

Felhasznált irodalom:

Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémia Kiadó, Budapest, 1982

Kiss Lajos: Földrajzi Nevek Etimológiai Szótára, Akadémia Kiadó, Bp.1980.

Dr. Manga János: A nyári ünnepkör szokásai Menyhén, Etnographia 1941. 189-217.

Liszka József és Nagy Myrtil: Nyitra vidéki népballadák (Arany A. László hagyatékából, kiadta a Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2009.

Méry Margit: Szlovákiai magyar parasztviseletek, Clara Desing Studio, Bratislava, 2002.

Maga György: Nyitra-vidék évszázadai Magánkiadás, nyomda: Cart Print s.r.o.2008.

ifj. Csámpai Ottó: A Zobor-hegyi ezredéves emlékmű Heraldika Kiadó, Bp. 2011.

Dr. Gerzanics Magdolna

www.gerzanics.hu

Az egyetemi évek elején született kompozíciói híven tükrözik indulásától kész ars poétikáját. Szabó Csaba műveit már a kezdetektől fogva a magyar népzene iránti elkötelezettsége, anyanyelve féltő szeretete és kora legújabb kifejező eszközeinek alkotó elsajátítása jellemzi. Az egykori műzsai művészetek jegyében mindvégig arra törekedett, hogy alkotásaiban üzenetét közönsége-közössége felé a zene, a költészet és a tánc kifejező szintézise révén közvetítse. A nemzeti iskolák húszadik századi elevensége ott neszez minden partitúrájában. A keresések hitelességét a rátalálások valósága váltja fel bennük. Az Ady-vers ihlette Tánc az ős Kajánnal zongoraműve e rátalálások első példái közé tartozik. Emlékszem izgalommal-feszültséggel teli beszélgetéseinkre Ady versének szimbólumairól.

Igyekezetéről arra, hogy az ős Kaján és az ős Bizony konfrontációból e jelképek jelentéstartalmát felfejtse, és döntsön az azonosulás szorítójában magáévá tételükről. A Tánc az ős Kajánnal diskurzusa szenvedélyességében, sűrített konfliktusaiban híven tükrözi opcióját, ami összecseng a költőjével Király István tolmácsolásában: „Két énje közül a tehetetlen, hátráló énnel azonosította ugyan logikailag-grammatikailag magát a költő; a költemény rejtett zenei beszéde, a lélek indulatainak titkos hírhozója azonban mégis a másik én mellett tanúskodott. Ennek vallomása szerint nem a behódoló, hanem a mámoros, hívó, harcoló élet volt Ady számára mégis az eszmény”. Szabó Csaba harcoló élet-eszménye innen ered, pontosabban, mélyül el, és jelzi, hogy a megidézett források, témák és szüzsék történetiségük lerövidítésében, keresztmetszetük átláthatóságában számára mindig is jelképekké válnak. Életművét jelképek megvilágítására áldozta. Olyan jelképekre, amelyek parancsoló megsejtéseket hordoztak befogadói számára zenéje kultúrája kór- és károkozóival szemben. Mert a művészet mondanivalója mindig rejtetté válik a kritikus időkben. És rejtettségben védi alkotóit, befogadóit az ellentől, az ellenségesen értők hatalmától. Cinkos összejátszásuktól óv, bár óvása ellenére is a veszély hamar bajjá fokozódik és távozásra kényszerít. Szabó Csabának is távozni kellett itthonról határon túli új otthonába. A korán

jött új törekvésége szépségében tragikussá válik.

Hasonlóan, az alkotásra kész Szabó Csabát állítja elének a Kimenék a hegyre csángó népdalra komponált női kari kórusműve. Az 1958-ra szignált partitúra kéziratot példányát már diákkorunkban ízlegettük énekeltük tanárunk, Nagy István, karének óráin. A szerző tanította be művét. Magyarázataiból, elvárásaiból egyaránt kiérezhető volt határtalan szeretete a csángó népdalok, s révükön eme népcsoport felé. Ám e szeretet bajjal járt.

A Csángó dalok a tatár fogságból (1968) című kompozíciója, ennek a határtalan szeretetnek a szimbólumaként, szenvedett is a hatalom felismerő ellenérzésétől. Elekes Márta jegyzi meg: „nem tűnik logikusnak ugyanis, hogy ha a dalok felkérésre – a Marosvásárhelyi Ének- és Táncegyüttes megrendelésére – készültek 1968-ban, miért késett, csúszott a bemutatás 1973 áprilisáig? A szerző özvegye, Szánthó Klaudia úgy emlékezik: »*azt hiszem a szöveg akkor nem volt éppen időszzerű*«. Az ok a nyilvánvaló mögöttes tartalom miatti tiltás, hiszen a mű annak a helyzetnek vált a szimbólumává, hogy egy kisebbségben élő nép az elnyomás uralma alatt sýnylódik”.

Visszatérve az előző mű – Kimenék a hegyre – jelentéstartalmára, megfigyelhetjük benne a szerző tér-idő zenei formaképzésének már akkor jelentkező stílusjegyét, a zenei diskurzus metaforikus átmeneteit a külső és a belső világ, a lélek és élettere között. A moldvai Pusztinán gyűjtött népdal feldolgozása ugyanakkor Bartók énekkari alkotásai felé irányítja figyelmét. A Senkim a világon szintén nőikarra írott mű dallamképe tűnik elő a Kimenék a hegyre partitúráján. Mindkettő a szöveg és a dallam zenei metaforáját hozza létre. A dallamok első frázisa anabázis, emelkedő vektoruk egyértelműen jelzik a szöveg útját. Szabó Csabánál: Kimenék a hegyre, Bartók Bélánál: Hegyek közt lakásom. A második mondat katabázis, a szubjektum reflexiója. Ereszkedő erővonala a bánat tükre Bartóknál, Senkim a világon, Szabó Csabánál e bánat premoníciója, sejtetése: Bénézék lütőre, mert a dal két utolsó sora így hangzik: Láttam édesemet földig feketébe.

A téridő objektív-szubjektív zenei közegének stiláris egysége végig kíséri Szabó Csaba alkotói tevékenységét mind vokális, mind hangszeres műveiben.

Milyen jó volna most, nem hónapról hónapra, még csak nem is évről évre, de legalább évtizedenként meg-megállni, és felsorolni műveit, legalább a kiemelkedő alkotásokat, jelezve a mesterré erősödött szerző stiláris eszközeinek és mondanivalójának élete végéig tartó állandó fejlődését.

Ezúttal csak a jelentősebb stílusjegyek bemutatásáért térhetünk ki néhányra az életműből.

Kora kifejező módjai közül szimpátiával kezelte és idomította saját céljaira a tizenkét fokúság szériális eszközeit. Talán a bennük rejlő szigor, a tiltások törvényei és következményeik, a kötetlenül lebegő egyenlőség és érzelmi következménye – a szorongás-élmény – voltak azok, amelyek érdeklődését felkeltették. Érdeklődése tettelessé erősödött, amikor műveiben önmaguk ellen fordította őket. A tiltások ellen tiltakozott általuk, a lelki egyensúly védelmében leplezte le a lebegtetett egyenlőség félelmét. Rendkívüli invenció készsége, variációs és kombinatív formateremtő ereje szériális gondolkodásmódját népzenei intonációkon nyugvó diskurzusai szolgálatába állította. Például a Dsida-dalokban.

Az *Öt dal Dsida Jenő verseire szoprán szólóra és zenekarra* (1969) komponált művéről, a költemények (Naplemente, Nagycsütörtök, Jegenyék, Tekintet nélkül, Csitt mese) zenei transzformációjáról Szabó Csaba nyilatkozta: „A '60-as években kialakítottam magam számára a *Dsida Jenő expresszionista költeményeire illő zenei nyelvezetet. A kompozíciós terv ez volt: központba állítani a költő közösségi líráját,*

azokat a verseit, amelyeket leginkább időszzerűeknek éreztem [...] A zene összes hangjeggyével a költeményekhez kötődik. Nem pusztán illusztrációja azoknak: szándékom szerint a költői képek transzformációja”.

Ügyszintén dodekafon eszközökkel íródott az *Öt dal Kányádi Sándor verseire, baritonra és zongorára* (1979) (Citerára, Halott delfin, Egy csokor orgona mellé, Vannak vidékek, Volna még).

Hasonló erejű ihlető erővel szolgáltak számára a népdalok dallamvilága mellett kísérő eszközeik is, a népzenei hangszerek és kellékek: a furulya, a cimbalom, a köcsögduda, a kolomp. Szerepük meghatározó műveiben, az esztétikum alapértékeinek érzékivé tételében, a szándékolt üzenet valóra váltásában. Jelenlétük lényegi jelenlét. Műfaji szinten határozzák meg az érzelmi-gondolati tartalom kibontakozását.

A cimbalom jelenléte Szabó Csaba ifjúkori színpadi zenéjében, amit a marosvásárhelyi Állami Székely Népi Együttes számára komponált, ludikus jelenlét, játékoságával felerősíti a színpadi cselekményt, többnyire a népi humor hullámhosszán, az *Aranyszőrű bárány táncjátékban* (1958) vagy, lírai hangsúllyal, a *Bokréta dalos, táncos párosítóban* (1962). Ám *A betyár balladájában* (1966) már drámai hangot kap a színpad cselekményessé tetele. A cimbalom katartikus funkciók betöltésére alkalmazza a *Három csángó népdal szoprán-, tenorszólóra és népi zenekarra* (1957) írott kompozíciójában, míg a már említett Csángó dalok a tatár fogságból (1968) című alkotásában a tragikum kifejtésére lesz elhívatott.

A furulya kötetünk címadó művében, *Üvegszilánkok között zenekarra* (1976) szerepel. „*A műben fontos szerepe van a furulyának – írja a szerző. Játékmódja abban különbözik a megszokottól, hogy a játszott hangokat az előadónak dúdolni is kell. Ez a játékmód nem ismeretlen a nép között. Magam is hallottam Gyimesközéplekon, Korondon és máshol idős embereket hasonlóan játszani. A furulya a jelen kompozícióban sohasem vagy csak egy-egy pillanatra hangzik fel egy időben a hagyományosan megszólaltatott hangszerekkel. Játékát meghatározatlan magasságú hangok keretezik, vagy kíséret nélkül szólal meg”.*

A köcsög duda sajátos „riff-röfjeit” a kuncogó kacagás onomatopójait, a felfedezés örömeivel alkalmazza, például a *Conversations* (1983) partitúrájában, amelynek három tetele – Fojtottan, Emlékszel?, Dühvel – valóságos tárházat nyitnak az ütőhangszerek társalgásának. Kiemelt szerepet kap a köcsög duda éppen az első tételben, a zongorával folytatott párbeszédében, amelyet a cintányér és a nagydob párhuzamosan kommentálnak.

A kolomp metonimikus jelentéseit a falu világból hozza magával. Az estére hazatérő csorda kolompozása révén minden gazda kiválaszthatja saját jószágát. Ezt teszik nagy örömmel már a csorda elé szaladó gyerekek. A kolomp hangja kelti a biztonság érzését, azonosulva viselőjével. A rész az egészért

jegyében annak létét, jelenlétét igazolja, feloldja a féltés szorongó érzését a megtalálás felszabadító örömebe. Szabó Csaba fia révén talál rá újra a kolomp biztató hangjára. Péter fia emlékszik vissza arra, hogy 1978-ban egyik magyarországi rokonától, aki Meránóban nyaralt, ajándékba kapott három meránói (svájci) kolompot. „E három kolompnak a hangja akkor annyira megtetszett Édesapámnak, hogy titokban elhatározta, hogy valamilyen kompozíciójában használni fogja”.

Bele is került a fiának dedikált kompozíciójába, *Szvit szólógordonkára kolompokkal* (1978).

Az esztétikai értékek iránti érzékenysége meghatározta műveibe rejtett üzenetei tartalmát. A világunk mélyéből felbukkanó időszerűtlenségeket kinevető vagy megmosolygó komikum mellett a jelenkori életeszmény jegyében óhajtott szép, a küzdelmek emlékeit felelevenítő fenséges, az eszményeinket és valóságunkat beárnyékoló konfliktusok tragikuma, egyaránt jelen vannak alkotásaiban. A marosvásárhelyi évek második felében és később, a szombathelyi évei idején írott műveiben érezhetően a magasztos, a fenséges, a tragikus felé fordul üzenetei megfogalmazásában. A *Requiem egy kislányért gyermek narrátorra, gyermekkara, vegyeskara, szopránszólóra, tenor-baritonszólóra, orgonára és zenekarra* (1984) közvetlen élményét egy kislány halálos balesete váltotta ki. A jelképpé magasodó egyéni élmény döbbenete egyetemes mementóvá hordozójává lesz és az ártatlan, védtelen ember visszahozhatatlan örökre elveszített értékeinek, önnön létének védelméért kiált.

Üvegszilánkok között (1976) a rejtett tragikum szimbóluma. A konfliktus felszámolódásának előrejelző sejtetése, az üllő és kalapács közötti vergődés kilátástalanságán túl, eme vergődés szorítójának valamilyen módon való átlépése felé. Az életmű kiváló ismerője, Elekes Márta az *Üvegszilánkok* elemzése során rákérdez műben felhasznált kifejező eszközök allegorikus jelentéstartalmára: „A hangok rendjének logikáját magyarázó széria-azonosítások után is, még mindig marad egy kérdés, mely már a kezdetektől lappang az elemzőben, hallgatóban: ha a népdalt szériába rejtette, vajon az üvegszilánkok a matéria hangján túl nem többek-e annál? Vajon túlzás vagy tévedés, ha a kettőt összekapcsoljuk és elgondolkozunk azon, hogy mit takarhatott, mit üzenhetett 1976-ban – az adott politikai-kulturális környezetben – egy magyar „népdal” „üvegszilánkok között”? (...) végső konklúzióként megállapíthatjuk: a mű címe tehát nemcsak a naturalisztikus eszközök megjelenítésével, hanem jelképként is érvényes. Kissé burkoltan, de talán pont erre irányítja a figyelmet a szerző, művének rádió-közvetítését bevezető gondolata is: »Az itt felsorolt sajátos eszközök jól meghatározott mondanivaló érdekeit szolgálják.«” [Kiemelés tőlem – A.I.]

Alkotásaiban legtöbbször az érték kategóriák közös jelenlétében, a szép-rút ellentétező párosától a fenséges-alantason át egészen a konfliktus-kategóriák, a tragikum és a komikum merőben ellentétes jelentéseiiig, alkotja meg és továbbítja közössége felé eszmékben, érzelmekben gazdag üzeneteit.

Az *Imák hegedűre és orgonára, az Öt zsoldár vegyeskara és orgonára* mellett a Zene nemzetközi napján, 2000 október elsején tartott szerzői estjén, amelynek házigazdája lehettem a bemutatott művek ilyen érték interferenciákra épültek.

A Közmondások. 4 tizenkétfokú kánon (1972) a tizenkétfokúság szellemében életre keltett közmondások válogatása a “nemzet ősigéiből”. Bennük, a népdalok eszmerajzaihoz hasonlóan, hol szigorú-komolyan, hol játékos pajkossággal, mint Kodály Zoltán mondotta, “századok népi bölcsessége, megfigyelése, tapasztalata szűrődik le”. Idézzük őket: (1) Senkinek a szépszó nem szakasztja száját; (2) Szegény ember szándékát boldog Isten bírja; (3) Kis korszó nagy

korszó torkomat újító, ruhám rongyosító; (4) Pereg a nyelve, mint a pergő rokka.

A szerialista gondolkodás logikája hatja át az *Énekek éneke* (1972) Salamon király versére komponált férfikari művet is, amely egy évben született a már említett kánonokkal. A szöveg-dallam kapcsolatában rejtőzködő feszültséget sajátos zene-retorikai kontraszt táplálja. A szériális motívumok a hangok egyenrangú mellettségében metonimiákat, mondjuk így, zenei prózát szorgalmaznak a Babitsfordítás költői szövegének hasonlataival, metaforáival szemben. A költői üzenet tehát a metaforikus hiány, a zenei reflexiók pedig a metonimikus jelenlét varázsával alkotják az esztétikai viszony rendjét sorról-sorra, szériáról-szériára a múlt és a jelen modern zenei lírává szervezett egységében.

Öt darab orgonára (1998) emlék-képeket köt csokorba, fájdalmas emlékképeket, amelyek terhet talán az imába foglaló keret-tételek transzcendens élménye vagy az emlékezés távolsága avagy még inkább a fájdalom zenébe öntése, kibeszélése enyhít és old fel. Az így született zene a befogadó számára is mementó élmény az élet nehéz perceinek-óráinak elviselésére. “Az *Öt darab orgonára gregorián témával kezdődik a De profundis-szal, folytatódik az egyik XVII. századi erdélyi kéziratból vett idézet feldolgozásával, a harmadik tétel személyesebb hangú, édesapám emlékének szántam, repetitív nyelven íródott, címe az, hogy Malom, a következő tétel is fájdalom élményeket dolgoz fel, az a címe, hogy Kígyók, az utolsó tétel Agnus Dei, visszatérek a gregoriánhoz*”-nyilatkozta a szerző a koncert egyik próbáján.

Visszatérve a transzcendens értékek életre keltéséhez, utolsó művével egy nappal halála előtt jelentkezett a zene védőszentjénél: május 22-én fejezte be *Szent Cecilia* miséjét.

* * *

Hatvanhét évéből több mint négy évtizedes munkásságát hagyta reánk 2003 májusának 23-án. E munkásság gazdagsága arra jogosít, hogy tiltakozunk a Sors előtt az örökre távozás kérhetetlenségével szemben. Hiszen Szabó Csaba alakja alkotásaiban, kitartó küzdelmében, keserű csalódásaiban, sikereiben, cseppekben mért elégedettségében és forrongó elégedetlenségében percről percre, óráról órára napról napra elénk tűnik, és minket, barátait, munkatársait, ismerőseit párbeszédre készít mindarról, ami pillanatra sem hagyta megnyugodni, s amit tőlünk is számon kérne továbbra is. Mindenek előtt a hiteles művészi értékek védelmét, a tudományos kutatás kompetenciáját s nem utolsó sorban annak birtokbavételét, ami már régen sajátunk kellene legyen, vagy ha az volt, akkor annak is kell maradnia.

Számon kérő ars poétikája vetítődött ki egész életműve minden alkotásában, kezdve a tanuló évek reményekkel teli optimizmusával el egészen az utolsó opusokig.

Nemrégiben Klaudia asszonnyal a Pesti Zenea-

kadémia csarnokában rendezgettük az *Üvegszilánkok között* kötet dokumentumait, amikor így sóhajtott fel: „Életműve születésének minden pillanatát igyekeztem vele együtt megélni. Am csak most e művek összességében kezdem sejteni, hogy tulajdonképpen kinek is voltam a felesége.”

Allegorikus rejtekként Kányádi Sándor A fenyő úgy látta című verséből idézve igyekszünk sejtetni Szabó Csaba máig fel nem mért alkotói nagyságát:

A döntülést már nem is hallotta.

Fekszik a maga rontotta csapáson, s a holtak nyugalomával tűri, hogy ágait lecsapdossák, hogy valódi nagyságát lemérhessék a hüledező fejszések, akik maguk sem gondolták ekkorának.

Kolozsvár, 2013. december 8-án

Angi István

„VARSÓ ÉNEKEL” NEMZETKÖZI KÓRUSFESZTIVÁL

A Veresegyházi Gaudeamus Kórus lengyelországi utazása

Veresegyház városa méltán büszke a zenét szerető, döntő többségében pedagógusokból álló **Gaudeamus Kórusra**. Közel két évtizede fellépnek a városi rendezvényeken, minden évben a gyermekkórusok mellett szereplői az iskolai karácsonyi adventi hangversenynek és még számos ünnepi programnak.

A kórus alapítója és vezetője *Kovács Katalin* karvezető, magyarénekszakos tanár. 1977-től tanít a veresegyházi Fabriczius József Általános Iskolában, az ő nevéhez fűződik az iskolai gyermekkórusok töretlen sikere, az évente megrendezésre kerülő Éneklő Ifjúság minősítő kórustalálkozón az iskola tanulóinak kimagasló eredményei. Tanári pályafutása alatt számos tehetséges fiatal került ki a kezei közül, akik a tanultakat egy életre a magukénak tudhatják.

Amikor a Gaudeamus Kórus 1998-ban megalakult, az alapítók nem igen gondolhattak arra, hogy a rendszeres próbák és fellépések napról napra közelebb viszi őket egy „jobb világ” mezsgyéjéhez. Az együtt éneklés máshoz nem hasonlítható élménye a közösségben olyan „varázst teremt” ami mindenki számára – legyen az előadó, vagy a hangversenyek hallgatósága – örömteli életérzést nyújt. Jól érezzük magunkat, mert az ének felszabadít, boldoggá tesz – mondták a kórustagok.

Nem lehet véletlen az évek során kapott elismerések sokasága, mert bizony a legnagyobb kitüntetés az, mikor a hangversenyek telt házasak, a szünni nem akaró tapsvihar elárul mindent. 2013 decemberében fennállásuk 15. évfordulója alkalmából, magas színvonalú munkájuk elismeréseként Veresegyház Város Önkormányzatának Képviselő-testülete „*Veresegyházért Díj*” kitüntetést adományozott a kórusnak.

A 2014-es év izgalommal teli időszakot jelentett a kórus életében, elhatározták, hogy jelentkeznek a Lengyelországban október 24-26. között megrendezésre kerülő „*Varsó Énekel*” elnevezésű nemzetközi kórusversenyre. A megmérettetés nem kis kihívás, mert a világ számos országából érkező kórusokkal versenyben, neves nemzetközi szakmai zsűri előtt kell számot adni felkészültségükről és tudásukról. A gondosan kiválasztott kórus művek, a heti rendszerességgel megtartott próbák, az elutazás előtt adott élő koncert mind azt a tudatot erősítette, hogy ők is sikeresek lehetnek. A város vezetése támogatta a kiutazást, esélyt adván a szereplésre. Az út hosszú és fárasztó volt, de a szállodai elhelyezés, a lengyel vendégszeretet, a szervezett kulturális programok mind ezt feledtették. Megérkezésük másnapján, a varsói Mindenszentek-templomban külön műsorral is felléptek.

Különös érzés fogja el az ide belépőt, a templomi nyugalom, a csend és az áhítat. Gyönyörűen csendültek a dallamok: Halmos László: *Jubilate Deo*, Menegali: *Jesu, Salvator mundi*, Andriensen: *Ave Maria* és Bárdos Lajos: *Aranyszárnyú angyal* kórusművei. Vezényelt: Kovács Katalin.

A versenyre október 25-én, Lengyelország egyik leghíresebb festőjéről elnevezett Porczynskich Galériában került sor. A tizenegy országból érkezett

A Kórus Porczynskich Galériában, vezényel: László Gergely

huszonhét kórus négy kategóriában indult a megmérettetésen. A lengyel kórusokon kívül, lett, litván, indonéz, szlovén, szlovák, dán, horvát, orosz, magyar és cseh kórusok is szerepeltek.

Hihetetlen tudásról és színes repertoárról adván számot. Az öttagú zsűri munkája egy cseppet sem volt irigylésre méltó, felelőséggel, jól dönteni, nem lehet könnyű. Mert itt minden egyes fellépő magas szinten teljesített. A Gaudeamus Kórus versenyprogramjában hallhattuk: Tillai Aurél: *Tavaszdík*,

A Gaudeamus Kórus Varsóban

Rautavaara: *Lapsimessu – Kyrie*, Kodály Zoltán: *Túrót eszik a cigány* és Thomphson: *Alleluia* című műveit. Vezényelt: László Gergely.

A kórus hangversenye a varsói Mindenszentek-templomban

Magyarországot a veresegyházi kóruson kívül, a **debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola Ifjúsági Vegyeskara** is képviselte, *Végh Mónika* karnagy vezényletével. A fiatalokból

A debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközép Iskola Ifjúsági Vegyeskara

álló együttes színvonalas programmal lepte meg a hallgatóságot, kategóriájukon belül méltán elnyerve az első helyezést. Az elismerések és a díjak a Chopin Zeneakadémián megrendezett gálaműsoron kerültek átadásra. A zsűri tagjai közt: lengyel, magyar, osztrák és spanyol művészek foglaltak helyet. A zsűri elnöki tisztségét *Prof. Romuald Twardowski* zeneszerző és pedagógus látta el. Twardowski a lengyel zenei élet egyik legnagyobb szaktekintélye.

Fiatal korában számos hangszeren: hegedűn, orgonán és zongorán tanult játszani, majd az 1950-es években zeneszerzést a Litván Zeneakadémián tanult. Varsóban a Frédéric Chopin Zeneművészeti Egyetem hallgatója volt, Párizsban gregorián kantátákat és középkori zeneműveket sajátított el. Életútja során számos kiemelkedő zenei műnek a szerzője, díjnak és kitüntetésnek a nyertese. 2006-ban zenei munkásságáért megkapta a Paderewski-érmet is.

Gerenday Ágnes, a Budapesti Ifjúsági Kórus karnagya, zsűritagként vett részt a verseny munkájában. Felsőfokú tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem ének-tanár és karvezető szakán végezte. Népzene kutatóként dolgozott az MTA Zenetudományi Intézetében. Öt évig tanára volt a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolának. 1983-tól dolgozik a kulturális tárcánál, jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kulturális Államtitkárság Művészeti Főosztályának zeneművészeti szak-

Chopin Zeneakadémia gálahangversenye

referense. Huszonnyolc éven keresztül külsős zenei szerkesztőként tevékenykedett a Kossuth és a Bartók Rádiónál. Pályafutása során karvezetőként számos koncerten lépett fel: Svájcban, Ausztriában, Lengyelországban, Romániában, Hollandiában és Magyarországon. 2000-ben művészeti tevékenységéért, a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszttel tüntették ki.

Prof. Bernhard Gfrerer világhírű osztrák orgonaművész.

Zeneművészeti tanulmányait „Summa cum laude” a Salzburgi Mozart Egyetemen végezte. 1987-től Salzburg Ferences templomának orgonistája és kórusvezetője. Európa szerte (Párizs, Róma, Bécs, Budapest, Berlin, Madrid, Milánó, Velence, München, Zürich, stb) számtalan koncertet adott, járt az Amerikai Egyesült Államokban, Dél-Amerikában, Oroszországban és Ázsiában. Lengyelországon kívül mesterkurzusokat tartott a világ számos országában (USA, Svájc, Japán, Spanyolország, Brazília). Zsűritagként rendszeres résztvevője a nemzetközi zeneművészeti versenyeknek Carmen Moreno különleges hangtechnikával rendelkező énekes, karmester és tanár. A varsói versenyre Spanyolországból érkezett. Diplomáját a Barcelonai Zeneművészeti Akadémián kapta. Jelenleg akadémiai tanár, és több kórus vezetője. Marcin Cmiel a lengyel LIRA Kórus-társaság művészeti igazgatója. Alapítója és előadóművésze a Cantemus Kórusnak. Diplomáját a varsói Zeneakadémián szerezte. A kórus fesztiválok rendszeres zsűritagja.

2014. október 25-én, a versenyt követően alkalom nyílt elbeszélgetni a hallgatóság soraiban helyet foglaló, Magyarországról a fesztiválra érkezett magánszemélyekkel. László Domokos ének-zene tagozatos tanárral és Kisné Takács Ildikó hivatali alkalmazottal. Mindkettőjük et a Gaudeamus Kórus szereplésével, a rendezvény-nyel kapcsolatos benyomásaikról kérdeztem. Általános véleményként elhangzott, hogy a verseny magas színvonalú, az elhangzott kórusművek „szinte leénekelhetetlenek” voltak. Nagyon fontos, hogy ezen a versenyen a résztvevők bepillantást nyerhettek Európa vezető kórusainak életébe. Az elhangzott repertoárok 80%-át a XX. századi kórusművek tették ki, melyek megtanulásához „irgalmatlan sok munkára” volt szükség. A versenyen képzett, nagyon „kiokított” kórusok szerepeltek, öröm volt őket látni és hallgatni. A Gaudeamus Kórus kategóriáján belül „kiemelkedően” szerepelt, megkönnyeztetően, gyönyörűen énekeltek. A kórusversenyre való kijutásuk már önmagában is egy szép eredmény, mert ide nem volt elegendő a jelentkezést beadni, hanem a versenykiírás alapján szakmailag is meg kellett felelni. Nagyon fontos, hogy ezen a nívós versenyen itt lehettek, megmutathatták tudásukat, láthatták és hallhatták a többi kórust szerepelni.

Veréb József

„BARÁTSÁG ÉS MUZSIKA OLASZORSZÁGBAN”

Kivételes esztendő az idei a **Budapesti Monteverdi Kórus** énekesi számára: egy gyönyörű és rövid milánói hangverseny után, amikor a St. Ambroggio domban énekelhettünk a MITO fesztivál keretében reneszánsz műsort, másodszer is ellátogattunk Olaszországba, két baráti kórus meghívására.

Október 22-én kora reggel indultunk Suseganaba, egy Velence közeli kisvárosba. Nem sok időnk jutott arra, hogy kipihenjük a hosszú buszos út fáradsalmait, mert este a város templomában tartott koncertünk előtt egy fogadásra vártak bennünket a városházára, ahol köszöntött a minket vendégül látó suseganai Corale San Salvatore kórus elnöke, *Gianfranco Baro*, karnagya, *Giovanni Bortoli*, és a helyi alpolgármester. Később befutott a település polgármester-asszonya is, ő orvosnő, aki a kórházi szolgálatából jött át hozzánk. A helyi vezetők hangsúlyozták, hogy fontosnak tartják ezt a hivatalos formájú köszöntést, mert így szeretnék kimutatni, hogy, ha az ő városuk kórusa vendégül lát egy külföldi kórust, akkor az nem csak a két együttest érintő szakmai-baráti találkozó, hanem az egész város ügye és büszkesége.

Az esti koncertre megtelt a templom, ahol megérezhettük a közönség szeretetét. Sokféle művet adtunk elő, és szinte kivétel nélkül, mindent kitörő lelkesedéssel fogadtak: Victoriától Fauré-ig, Kodálytól Szőnyi Erzsébetig. Kórusunknak és karnagyunknak, *Kollár Évának* ars poeticájához tartozik, hogy népszerűsítsük magyar szerzők műveit, illetve kortárs szerzők darabjait. Olaszországban minden koncertünkön őszinte érdeklődéssel fogadták a magyar nyelvű műsorszámokat. Visszatérve a 22-ei estéhez, itt olyan felemelő élményben volt részünk, amely ritkán adatik meg profi előadóknak is: Verdi *Pater Noster* című műve után a publikum több tagjának egy-egy könnycsepp jelent meg a szemében, illetve bizonyos darabok után felhangzott – talán a környezethez nem illő – „Bravó!” kiáltás is.

A kedvesség, szívéllyesség, amivel a helyiek fogadtak minket, ottlétünk néhány napja alatt cseppet sem lankadt. Egy kisebb csapat végig mellettünk volt, ők elkísértek bennünket koncertjeinkre, kirándulásainkra. És itt mindenképp ki kell emelnem a kórus elnökét, *Gianfranco Baro* urat, akinek az út szervezését köszönhetjük, *Mahó Krisztinát* is meg kell említeni, aki egész idő alatt fordított nekünk olaszról magyarra és fordítva. Ottlétünk alatt ellátogathattunk velük Velencébe, illetve megismertük Susegana történetét, bebarangoltuk a környék híres kastélyát, a Castello di San Salvatore dei Conti Collalto épületeit, romjait és gyönyörű kertjét.

Gianfranco mindnyájunkat lenyűgözött felkészültségével, ahogy ott tartózkodásunk másnapján körbevezetett bennünket Velence városában, s a legapróbb részletekig bemutatta a Frari templomot, melynek megtekintése számunkra különösen nagy élményt jelentett, hiszen ott névadónk, *Claudio Monteverdi* sírjánál énekelhettünk.

Velencéből visszatérve Suseganaba, közös vacsorán vettünk részt a helyi kórossal, és egy nagyszerű hangulatú estét töltöttünk együtt. A beszélgetésekből kiderült, öbennük olyan barátokra leltünk, akik nagyon hasonlítanak miránk. Ők is, akárcsak mi, szinte kivétel nélkül amatőr énekesek, de előadásaikban profizmusra törekednek. Elkötelezték a nemzetközi kapcsolatok ápolása iránt, – és ahogy nálunk is, úgy náluk is – a tizenévesektől nyugdíjasokig minden korosztályból találunk énekeseket. Nagyon várjuk a jövő tavaszi

vizionlátást, ezúttal már Budapesten.

24-én este, Belluno XXIII. János pápáról elnevezett városi színházában adtunk koncertet, főként világi művekből álló műsorral. *Banchieri*, *Monteverdi* darabok mellett számos magyar szerző (*Kodály Zoltán*, *Bárdos Lajos*, *Ligeti György*) művét énekeljük.

Színházteremben koncertezni sosem egyszerű feladat, különösen nem, ha alig van idő megismerni a helyszínt az előadás előtt. De a sok szervezésbeli nehézség ellenére jól éreztük magunkat, és jókedvünkhöz hozzájárult, hogy a közönség soraiban felfedeztünk pár baráti arcot: a *Corale San Salvatore* néhány tagja jött el Suseganából, hogy még egyszer halljon bennünket.

Másnap, 25-én buszra szálltunk és Milánó felé folytattuk utunkat, hogy ott találkozzunk a **Hofheimi Kamara Kórossal**, akik idén ünneplik fennállásuk 25. évfordulóját. A két kórus között hosszú évek óta tartó kapcsolat áll fenn, számos közös koncertet tudhatnak maguk mögött Budapesten, Hofheimben, és Frankfurtban. Olyan nagyszabású művek hangzottak el közös produkcióként, mint *Mendelssohn Éliás* című oratóriuma, vagy *Haydn Teremtés-e*, 2009-ben.

Ezen az estén szintén közös koncertre került sor, *Garlate* városában, a *S. Stefano*-templomban. Itt a *Budapesti Monteverdi Kórus* *Palestrinától*, *Victoriától*, *Faurétól*, *Orbán Györgytől* illetve *Szőnyi Erzsébettől* énekelt néhány művet. Majd német barátainkkal közösen szólaltattuk meg *Schütz*, *Rheinberger*, *Bruck*, *Grieg* és *Reger* egy-egy motettáját, utóbbiakat *Kollár Éva* és a *KammerChor Hofheim* karnagya, *Hans Georg Dechange* felváltva vezényelték. A közös műveket csak az előadás napján, néhány órával a koncert előtt tudtuk összepróbálni. Szerencsére, ez még sem jelentett gondot, talán pont a két együttes és két karnagy között oly régen fennálló szakmai kapcsolatnak köszönhetően.

Másnap délelőtt *Barzanoban* egy misén énekelhettünk, szintén közösen a *KammerChor Hofheim* együttesével. Az előző estén elhangzottak mellett elénekelhettük *Victoria Sanctus-Benedictus* tételét is a *Missa O magnum Mysterium c. miséből*.

Délután megtekintettük *Bergamo* városát, itt közös sétát tettünk hesseni barátainkkal, majd este velük ünnepeltük negyedszázados fennállásuk évfordulóját. De ünnepeltük a közös munka szépségét is, és beszélgettünk arról, mennyire várjuk már, hogy velük is újra találkozzunk, és ismét együtt énekeljünk.

Sziklai Sára Bibor

EGY KORTALAN ZENESZERZŐ – LACZÓ ZOLTÁN VINCE ÖTVEN ÉVES

A Nádor teremben október 25-én **Laczó Zoltán Vince** szerzői estjén vehettünk részt. A koncerten a zenéé volt a főszerep, de – nagyon ötletesen – *Hollós Máté* mindkét részben moderátorként működött közre, megszólaltatta a kórusműveket vezénylő *Klembala Gézát* és a komponistát is. Ezzel a spontán, baráti hangvétellel is növelte az estre egyébként is jellemző oldottságot.

Mivel Laczó jazz-zenészként kezdte zenei pályafutását, az eddigi műveit csak kevéssé ismerő hallgató azt várhatta volna, hogy ennek hatása erősen érezteti magát a koncerten is. Ehhez képest az elhangzott művek jelentős részében a jazz-hatás csak nagyon áttételesen volt jelen. (Olyan kompozíciókat, mint pl. az erősebb jazz-/ragtime-hatást tükröző Triószonáta, most nem hallhattunk.)

A program első felében felcsendülő kórusművek főképpen a kodályi életmű örökségéről és annak „neo-normális” (Ránki György bon mot-ját Hollós Máté is megemlítette) folytatásáról beszélhetünk – és csak másodsorban a néha felbukkanó jazzes illúziókról, melyek azonban az elhangzott művek befogadhatóságához, hallgathatóságához és dramaturgiájához igen sokat tettek hozzá.

A vegyeskari műveket a **CantuS Corvinus Énekegyüttes** adta elő – kamarazene-szerűen, azonban a Nádor-terem kiváló akusztikája révén így is viszonylag hű képet adva a hallgató számára arról, hogyan szólnának ezek nagyobb kórusral, amit a *Három vegyeskari mű* címmel, a szerző által a helyszínen dedikált kottában megjelent művek vélhetően elbírtak volna.

József Attila versének zenei adaptációja zeneszerzői szempontból igen komoly kihívás. Ennek kapcsán Hollós Máté is megjegyezte, hogy *A Dunánál* szövegében talán önkéntelenül is mozgalmi dalos hatás tűnik elő, ami azonban nem meglepő: szövegcentrikusan komponálva, madrigaleszk eszközökhöz nyúlva ez a zenei milió József Attila bizonyos versei esetén szellemes áthallást enged meg.

Mindennek azonban szöges ellentéte a Nagy László-vers: *Ki viszi át a Szerelmet?* A CantuS Corvinus előadásában ez a mű hitelesebb volt, bár még itt sem szólt kiegyenlítetten a női- és a férfikar. A vers, ha azon a módon értelmezzük, amit a zene hangképe sugall, csendes, bár határozott aggódás – ugyanakkor azért nem egy végső jankiáltás. A töprengés időtlenségét, a probléma megoldatlanságát az egyébként a tonalitás keretein belül értelmezhető mű vége nagyon jól érezteti: az utolsó pár ütem uralkodó hangneme az Esz-dúr, de a záróakkord

váltódomináns-nónakkord; befejező autentikus zárlatnak híre sincs. A korábbi zenei történések tükrében a szerzői szándék egyértelmű: ebben a kórusműben a zeneértő publikum az, aki lezárja a művet a tonikán (vagy máshol...), aki „átviszi a Szerelmet a túlsó partra”. Ennek a zenébe ágyazott képnek a hiteles tolmácsolása azonban rendkívüli finomságot és vagy egyenes hangképzést kíván a női

Laczó Zoltán Vincze, Klembala Géza és Hollós Máté

szólamoktól, vagy csak nagyon minimális vibratót enged meg, azt is csak dramaturgiai indokolható helyeken. Az éneklésben megmutatózó túlzott romantikus allúzióktól – *A Dunánál*-al ellentétben – itt végig óvakodni kell.

A hangverseny első felében szólalt meg *Láng Gabriella* zongoraművész tolmácsolásában a *Romantikus szvit*, mely Laczó Zoltán egyik legérdekesebb hangszeres kompozíciója. A mű egészében az érett romantikától a „könnyedebb” jazzig sokféle hatás érvényesül. Hallgatása során gondolhattunk Szkrjabinra is, miközben a műben a tényleges pluszt valóban a jazz hatása és annak akkordkapcsolatai adják. Ugyanakkor a „romantikus” jelzőt tiszteletben tartva Laczó itt is korlátot szab a jazznek: ózdkodik például a szűkített oktáv, kromatikusan kettőző akkordok direkt alkalmazásától, amik már fessegetnének az érett romantika stiláris kereteit.

A Hollós Mátéval folytatott beszélgetésben a barokk és a kortárs kamarazene (sőt a combo jazz) hasonlósága, kapcsolata is szóba került. A szerző bevallottan legkedveltebb korszaka a régi zenén belül a barokk: a koncertet záró karácsonyi Gárdonyi Géza-ciklus ennek direkt leképeződése. A cikk írója a *Karácsonyi ének* egyneműkari, akár gyermekkari letétjét is elképzelhetőnek tartja, arányosan megszólaló orgonakísérettel.

Egészében véve elmondható az elhangzott művekről, hogy vannak határozottan tonális darabok, aztán olyanok, melyeket dallami szinten egyfajta polimodalitás sző át, de olyanok is, melyeket nagyjából olyan jellegű pán-tonalitás jellemez, mintha Gesualdo találkozott volna Debussyvel vagy a mai jazz-zenészekkel.

A tény, hogy a szerző eredetileg jazz-zenész, egy olyan nyitott zenei szemléletmód hazai meghonosításában jut fontos szerephez, ami már nála is jelen van, de zenei értelemben a nála fiatalabb magyar zenészeknél, ezen belül zeneszerzőknél (pl. Gyöngyösi Leventénél) forrja ki magát.

A klasszikus zenésznövendékek a feszültséget gyakran jazz (emellett igényes könnyűzene) hallgatásával, sőt játszásával vezetik le, melynek hatásait a kortárs komolyzenében nem lehet figyelmen kívül hagyni, azok még az olyan konzervatívabb felfogású zeneszerzők, mint Orbán György néhány művében is fel-felbukkannak. A komoly- és ún. „könnyűzene” között a különbséget valóban máshol kell keresnünk. A jó zeneszerző tehát olyan

stílust alakít ki, amelynek keretei alkalmasak a művészi mondani-
való művelt ember számára érthető megformálására, de amellyel egy-
szersmind újat is mutat korábbi szerzőkhöz képest.

A „neo-normális” zene lehet pl. a kodályi örökség egyenes folyta-
tás a, vagy jellemezheti azt a jazz (és néha a könnyűzene) hatásainak
erőteljesebb befogadása (miközben maga a jazz sem maradt érin-
tetlen más, akár európai stílusoktól, életre hívva a különböző fúziós
irányzatokat) is. Laczó elhangzott művei e két stílus közti átmenet
Kodály felőli oldalát képviselik. De a lényeg itt is az, hogy ha vevő rá
az értő közönség, és tapsol a koncert után, akkor a zene életképes.

2014. október 25. Nádor terem

Károly Márton

Egy kis technika... 106.

Nagyon sok hangjavító gyakorlat veszi igénybe az **í** hangzó segítségét. De az **í** hangzó csak akkor tudja elvégezni gyógyító feladatát, ha tökéletesen a helyén van. Hátról képzett, „**torkos**” **í**-vel hiába végzünk jobbnál jobb skálákat, a célt, hogy jó helyre kerüljön a hang, nem érjük el. Tehát célszerű először ellenőrizni, hogy jó helyen van-e? De még jobb csinálni egy olyan előgyakorlatot, ami pontosan a helyére teszi, s azzal már biztosan hatékony lesz a skála.

Álljon itt most két apró lépés, különböző lehetőség ahhoz, hogy megtaláljuk az **í** hangzó természetes helyét.

1.) Gyors ütemben ismételdünk **t** hangzókat (**ttttttttt**);

-egyszer csak, (szinte magunk számára is váratlanul, ugyanolyan gyorsan, vagyis röviden mondjuk ki: **ti**

-ez az **i** biztosan jó helyen lesz. Most már csak meg kell figyelni egy-két ismétlés során az érzetet, a helyet, és „úgy maradni”. Vagyis megőrizve ezt a pozíciót, s azonnal indítani az **í** -t tartalmazó skálát, szövegrészt, stb.

A zöngétlen **t** a fog mögött képződik, ahol az **í** -nek is lennie kell. Ha kellően gyorsan, szinte reflexszerűen jön a **t** után, akkor előre jön. Ha csoport végzi, akkor természetesen közmegegyezéssel kell a „**váratlan**” **í** -t időben elhelyezni. Pl. kétszer négyes tizenhatod csoport után, ütésre.

2.) Mintha hűmmögnénk (**hmmmm**), úgy indítunk egy hosszú **m** hangzót spontán megszólaló beszéd magasságon, majd meg nem szakítva hozzátoldjuk a **n, g, ű, és í** hangzókat (**hmmmmngűűűű**). A leírt betűismétlés érzékelteti a hosszúságokat. Először megtapasztaljuk a jó zöngét (**mn**), aztán a pillanatnyi **g** után figyelünk a tökéletes ajakkerekítésre. A legfontosabb mozzanat pedig az, hogy az **í** hangzó jóval halkabb legyen, mint az **ű**. Mindezeket betartva teljesen előrejön az **í** hangzó.

Utána rögtön hozzákapcsoljuk azt a éneklendő részt, amit javítani akartunk.

Dr. Bruckner Adrienne

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécsett - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagynál és a Szerkesztőségben

KESZTHELYI DALÜNNEP

AMATŐR KÓRUSOK FESZTIVÁLJA 2015. 05. 26-27.

“Hozzátok intézzük szavainkat, kik felkent hirdetői, ihletett ajkú művelői és lelkes terjesztői vagytok az édes, kedves magyar dalnak, hozzátok szólunk, kedves dalos testvéreink.”

Így szól a Dunántúli Dalosszövetség felhívása az
1910-es KESZTHELYI DALÜNNEPRE
ISMÉT DALOS TALÁLKOZÓRA HÍVJUK MAGYARORSZÁG
AMATŐR FELNŐTT KÓRUSAIT
2015. JÚNIUS 26-27-re, KESZTHELYRE

Kodály országa vagyunk, mutassuk meg értékeinket e tévúton járó világban!
2015-ban is bizalmunkat helyezzük a „DAL ÜNNEPÉBE”, hogy ismét nemzeti kultúránk részévé váljon a közös éneklés! A fesztivál elsődleges célja a bemutatkozás, az együtt éneklés.

A Fesztiválon egyházi és világi kórusok egyaránt részt vehetnek.
Természetesen egy kórus mindkét kategóriában is szerepelhet.
A kórusokat neves kórusszakemberekből álló zsűri hallgatja meg, és szakmai tanácsaival segíti majd a karnagyok további munkáját.
A Dalünnep keretein belül lehetőség nyílik a KÓTA által elismert szakmai minősítőre is.
(Hagyományos és kategória minősítés)
A nevezés díja kórusonként 10 000 Ft.
A szállás és a kétnapi étkezés költsége várhatóan 10.900 Ft / fő.
A mellékelt jelentkezési lappal 2015. január 31-ig lehet jelentkezni postai úton vagy e-mailben.

(Postacím: KESZTHELYI DALÜNNEP, 8360. Keszthely, Kacsóh P.út 1..
e-mail: dalunnep@gmail.com)

A további tájékoztatást a jelentkező kórusok számára el fogjuk küldeni.
(programok, sétakonzertek, szállások, beosztások)
Amennyiben kérdésük van a 30/ 725-7181 telefonszámon C.Tóth Zoltánnál
vagy e-mailben: dalunnep@gmail.com kaphatnak információt.
Jelentkezési lap és folyamatos információk:
www.keszthely.hu

Szeretettel várjuk a kórusokat a Kultúra Magyar Városába, Keszthelyre!

Keszthely, 2014. november 5.

C.Tóth Zoltán
Karnagy, a Fesztivál szervezője

Ruzsics Ferenc
Keszthely város Polgármestere

A KESZTHELYI DALÜNNEP fővédnöke